

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 4

DELPROV 8

ORD f

Anvisningar

Provet innehåller 40 uppgifter

Varje uppgift inleds med ett ord i fetstil. Under detta finns fem svarsförslag. Välj det svarsförslag som **bäst** motsvarar innebörden av det fetstilta ordet. Endast ett svarsförslag är rätt.

Övningsexempel 1

förlå

- A stå ut
- B klara av
- C bli över
- D hjälpa upp
- E räcka till

Förlå betyder ungefär samma sak som *räcka till*. Rätt svar är alltså **E**.

Övningsexempel 2

mjärde

- A kartställ
- B fiskeredskap
- C utställningsskåp
- D skjutvapen
- E vägbeläggning

En *mjärde* är ett slags *fiskeredskap*. Rätt svar är alltså **B**.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **40 uppgifter**.

PROVTID: 15 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. **avisera**

- A inrikta
- B utvärdera
- C rådgöra
- D underrätta
- E avgränsa

2. **vedergällning**

- A uppdrag
- B förtal
- C hämnd
- D bevis
- E missbruk

3. **fresia**

- A målning
- B fjäril
- C dikt
- D skulptur
- E blomma

4. **bergtagen**

- A deprimerad
- B intolerant
- C nervös
- D generad
- E fascinerad

5. **krackelera**

- A spricka sönder
- B rycka till
- C bli ursinnig
- D föra oväsen
- E pressa fram

6. **legitimitet**

- A utfärdat intyg
- B godkänd frånvaro
- C begränsad giltighet
- D korrekt uppträdande
- E lagligt berättigande

7. **absorption**

- A utbredande
- B förminskning
- C upptagande
- D överföring
- E avtagande

8. **vrenskas**

- A reta upp
- B beklaga sig
- C streta emot
- D ändra uppfattning
- E rymma fältet

9. **luguber**

- A munter
- B vacker
- C säker
- D dystert
- E nykter

10. **fingera**

- A låtsa
- B avsluta
- C erkänna
- D påpeka
- E neka

11. **sarong**

- A djungelkniv
- B höftskynke
- C flodbåt
- D tebricka
- E väggbonad

12. **gesvint**

- A glatt
- B raskt
- C billigt
- D klart
- E gott

13. **störvulen**

- A äcklig
- B fumlig
- C retlig
- D mäktig
- E konstig

14. **konvolut**

- A omslag
- B ram
- C stämpel
- D bidrag
- E skrin

15. **utarma**

- A plåga
- B ruinera
- C förlänga
- D trötta
- E avlägsna

16. **bravera**

- A skämta
- B våga
- C hoppas
- D skryta
- E lyckas

17. **terrakotta**

- A vintergrön buske
- B gummiprodukt
- C rödbrunt lergods
- D vapengömma
- E glasbur för ormar

18. **anemisk**

- A förtrolig
- B förvirrad
- C livlig
- D normlös
- E blodfattig

19. **gille**

- A knep
- B beröm
- C kortspel
- D fälla
- E kalas

20. **ackuratess**

- A viljestyrka
- B tillgång
- C noggrannhet
- D framgång
- E förtroende

21. **debitera**

- A göra kontantuttag
- B avsluta affär
- C föra upp som skuld
- D avbetala lån
- E överskrida ett konto

22. **helbrägda**

- A uppsluppen
- B oskadd
- C taktfull
- D trotsig
- E argsint

23. **cytologi**

- A läran om gifter
- B röntgen av urinblåsan
- C vetenskapen om cellerna
- D teknik för vattenrening
- E läran om svampar

24. **björntjänst**

- A gentjänst
- B efterfrågad tjänst
- C otjänst
- D erbjuden tjänst
- E väntjänst

25. **kalejdoskopisk**

- A olycksbådande
- B avståndstagande
- C mångskiftande
- D underhållande
- E vilseledande

26. **inte skräda orden**

- A artikulera väl
- B säga på ett fint sätt
- C vara fåordig
- D säga sin uppriktiga mening
- E vara pratsam

27. **ekumenik**

- A träning i positivt tänkande
- B ekologiskt hållbar teknik
- C samverkan mellan folkgrupper
- D strävan efter språklig variation
- E arbete för kyrklig enhet

28. **förtörnad**

- A förvanskad
- B inblandad
- C förargad
- D insnärjd
- E förstockad

29. **delegera**

- A utestänga från rättigheter
- B anställa på vissa villkor
- C stifta lagar
- D överlåta rätten att besluta
- E bevilja undantag

30. **kondoleans**

- A övergivande av gamla principer
- B stark självbehärskning
- C uppvisande av god ton
- D insmickrande försonlighet
- E beklagande av någons sorg

31. **dandy**

- A konstnär
- B snobb
- C betjänt
- D förförare
- E spelare

32. **reproduktion**

- A förfälskning
- B avbildning
- C återanvändning
- D omvandling
- E tillbakabildning

33. **slentrian**

- A inlärd skicklighet
- B slarvigt beteende
- C märkbart intresse
- D inrotad vana
- E överlägsen inställning

34. **pregnant**

- A uttrycksfull
- B blygsam
- C tillmötesgående
- D okänd
- E omtyckt

35. **hugsvala**

- A trösta
- B reta
- C glömma
- D lova
- E varna

36. **dualism**

- A misstänksamhet
- B motsatsförhållande
- C broderskap
- D verklighetsflykt
- E dubbelmoral

37. **trakéer**

- A andningsrör
- B bakverk
- C jordavlagringar
- D nottecken
- E småskrifter

38. **räfst**

- A förtal
- B uppvigling
- C förvisning
- D avsmak
- E rannsakan

39. **topprida**

- A bedra
- B hunsa
- C klandra
- D fuska
- E beskylla

40. **reciprok**

- A medlidande
- B tillfällig
- C skapande
- D ömsesidig
- E tvingande

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 5

DELPROV 9

LÄS c

Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet består av fem texter från olika ämnesområden. Texterna är skrivna av olika författare och är ibland bearbetade för att passa in i provet.

Till varje text hör fyra uppgifter. Varje uppgift består av en fråga med fyra svarsförslag. Ett av dessa är rätt.

Ibland kan du klart se att ett av svarsförslagen är rätt och de andra fel. Ibland verkar först flera svar mer eller mindre rimliga. Då måste du, genom att jämföra de olika svarsförslagen, välj ut det som med stöd av texten **bäst** besvarar frågan.

Observera att du ska lösa uppgifterna med ledning av den information som ges i respektive text.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt. Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **5 texter** och **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

UTBILDNING OCH DEMOKRATI

I amerikansk utbildningspolitisk debatt har de s.k. kulturkrigen som bl.a. handlar om läroplanens innehåll och utbildningens syften nu pågått i tjugo år. Även om man kan ha synpunkter på denna debatts kvalitet har den obestridligt återinfört relationen mellan utbildning och demokrati på den utbildningspolitiska agendan.

I denna debatt står två positioner mot varandra och de kan i korthet beskrivas på följande sätt. De s.k. essentialisterna menar att skrivna verk har olika värde. Inom historia, politik, litteratur – ja i princip inom alla discipliner finns en kärna, en *essens*, som elever skall läsa av det skälet att denna litteratur helt enkelt är den bästa. Alan Blooms kritik av den amerikanska utbildningspolitiken gick bl.a. ut på att om inte denna kärna lärs ut kommer ett intellektuellt mörker att lägga sig över nationen. Enligt Bloom har det redan börjat skymma ordentligt. Som orsaker till denna skymning anges både skolpolitiker och pedagoger förblindade av progressivism.

Den andra positionens företrädare kallas ibland dekonstruktivister. De avvisar denna typ av värde- och kunskapsobjektivism och förespråkar istället snarare en relativistisk syn på kunskaper. Man ifrågasätter således den universella och monopolistiska syn som essentialisterna företräder. Med vilken rätt skall minoriteter tvingas acceptera en läroplan och ett kunskapsinnehåll som utgår från ett vitt maskulint övre medelklassperspektiv? Dekonstruktivisterna uppfattar de olika varianterna av kunskapsstoff i USA som maktutövning. De kunskaper som samhället överför till kommande generationer fungerar som en bland flera former av det förtryck som kännetecknar det amerikanska samhället.

I Sverige har inte funnits någon motsvarande debatt om innehållet i undervisningen. Den kunskapsdebatt vi hade kring 1980 var i jämförelse med den amerikanska en krusning på ytan och den ebbade snabbt ut. I USA betonar den konservativa sidan i högre grad enhetlighet i undervisningens innehåll medan radikala kritiker oftare förespråkar mångfald. Denna skillnad mellan USA och Sverige kan delvis förklaras av betydande sociokulturella skillnader. Pluralism är hos oss snarare kopplat till den liberala kritiken av ett alltför enhetligt skolsystem, men kritiken riktar inte mot de övergripande målen i undervisningen utan pluralismen handlar mer om rätten att få påverka undervisningens *form*, vilket den s.k. skolpengsdebatten till en del kan ses som ett exempel på. Pluralismen i USA, däremot, tar sin utgångspunkt i olika minoriteters krav på att själva få påverka målen för undervisningen, det kan exempelvis gälla att omformulera läroplanen för historieundervisningen.

I USA förefaller positioner förknippade med essentialism oftast sammanfalla med allmänt konservativa politiska åsikter inom politikens högra fält. Kraven på pluralism och kritiken mot statens universella anspråk är däremot svårare att sammankoppla med vänster eller höger, delvis beroende på att dekonstruktivism ryms inom ramen för postmodernismens sätt att betrakta politik. Att kategorisera politiken i vänster och höger uppfattas som överspelat.

Överfört till svenska förhållanden blir det minst sagt förvirrande när innehållet i essentialism och dekonstruktivism ses i termer av vänster och höger. Vårt liberaldemokratiska samhälle gör anspråk på universalism och lika behandling, vilket historiskt sett haft en mycket stark förankring i Sverige.

Principen om lika behandling är och har varit en av huvudingredienserna i socialdemokraters och liberalers reformprogram på utbildningsområdet under hela 1900-talet. Vänstern har här snarare än högern verkat under mottot att så många som möjligt,

åtminstone upp till gymnasienivån, skall följa centralt bestämda kurser inom en gemensam grundskola.

Trots att den liberaldemokratiska principen om universalism haft och har stark förankring i USA inom många områden har den inte genomsyrat utformningen av utbildningsväsendet i speciellt hög grad. När sålunda radikala kritiker på dekonstruktivistisk grund riktar kritik mot institutionernas sätt att förstärka ett visst tänkande har uppgörelsen sällan utmynnat i förslag om enhetliga program inom gemensamma institutioner eftersom man menar att gruppens "intressen" bättre företräds av den själv.

Benjamin Barber gör en mycket grundlig genomgång av de båda sidornas argument som han sedan kritiskt granskar. Jag skall nedan ge två exempel på Barbers invändningar. Dels mot essentialister som hävdar att läroplaner skall innehålla en given kärna, bestämd av den kompetens som endast finns inom traditionella akademiska discipliner, dels mot radikala dekonstruktivister som ifrågasätter ett sådant innehåll eftersom det inte kommer att uppfattas som representativt och meningsfullt av användarna.

Den konservativa kritiken mot dagens utbildningssystem i USA såsom den anförts av bl.a. Alan Bloom anser att förfallet inom utbildningsområdet orsakats av att politiken fått för stort inflytande över utbildningssystemet. Man frågar sig om det är förnuftigt att de institutioner som skall upprätthålla förnuftet kan och får styras av politiska institutioner som i så hög grad kännetecknas av dunkla motiv och irrationalitet. Svaret blir nej, och man ser den omvända formen för styrning som rimligare, nämligen att samhället bör lyssna och ta lärdom av lärosätena. Barber ser i denna argumentation en mycket tydlig elitism som går tillbaka till Platons idéer. Barbers poäng är att utbildning måste kopplas ihop med demokrati. I grund och botten är det konservativa och platonska argumentet ett grundskott mot demokratin eftersom den självutnämnda meritokratin anser sig ha de bästa svaren på varje tids stora frågor. Barber avvisar en konstruerad demarkationslinje mellan det demokratiska samhället och dess utbildningsinstitutioner. Demokratin ger inte människan automatiskt tillträde till ett liv i frihet och ansvar. Däremot besitter utbildning något som har avgörande betydelse för att var och en skall kunna leva ett liv i frihet och ansvar. Utbildning skall vara en förberedande och förbindande länk till individens deltagande i det allmänna, dvs. det politiska livet, och utbildningsinstitutioner får varken isoleras eller privatiseras.

Barber instämmer i radikala minoritetsföreträdares beskrivning av USA som en nation präglad av vit dominans, elitism och ojämlikhet. De radikala dekonstruktivisternas kritik av utbildningssystemet är inte inriktad på utbildningens pedagogiska sida. Kritiken riktar istället mot vad man ser som samhällets definitionsmonopol på vad legitima kunskaper är. Huvudfelet är systemets anspråk på att överföra vissa kunskaper som sanningar samtidigt som andra kunskaper förvandlas till icke sanningar eller förpassas bort från kursplanerna. Den radikala kritikens argument bygger på antagandet att vetenskap och kunskap hela tiden används inom ramen för systematiskt förtryck. Man intar en s.k. postmodern ståndpunkt i synen på kunskaper och tonar ned möjligheten och sannolikheten att överhuvudtaget några goda skäl finns för att alla amerikaner skall läsa just den litteratur som samhällsinstitutionerna bestämt.

Barber gör skillnad mellan skepticism och relativism. Han bejakar det förra, men uppfattar det senare som en återvändsgränd. Att både förneka möjligheten till och önskvärdheten av delade intellektuella normer som både forskare, lärare och elever

skulle kunna använda vid t.ex. värderingen av utbildning är udd-
löst. Barbers uppfattning på denna punkt överensstämmer med
en annan utbildningsorienterad amerikansk statsvetare, Amy
Gutmann, som också söker en position bortom essentialistens och
dekonstruktivistens. Det är framför allt två problem i den radi-
kala dekonstruktivistiska kritiken som både Barber och Gutmann
vill lyfta fram. Den förnekar varje möjlighet att via förnuftet, dvs.
med hjälp av utbildning, kunna bidra med svar på vår tids pro-
blem. Och den förnekar att varje ansträngning att söka svar är
annat än maktutövning.

Mot denna relativism ställer inte Barber värdeobjektivism, utan
en tilltro till att individer genom det offentliga samtalet, vars för-
utsättning grundas i ett utbildningssystem som återupprättar län-

ken till res publica, både vill och kan utveckla sina liv gemensamt
i frihet och ansvar. Han återkommer till att valet inte står mellan
ett samhällssystem vars övergripande norm för fördelning av det
goda är kunskap/kompetens och ett där penningar och materiell
rikedom utgör främsta samhällsnormen. Hans ideal är istället den
starka demokratin som innebär "en aristokrati för var och en",
eller annorlunda uttryckt, utvidgad demokrati kräver en förstärk-
ning av var och ens kulturella kapital. Från ett svenskt perspektiv
där medborgerlig bildning funnits som en bärande idé inom flera
folkrörelser är det lätt att känna igen sig i de ideal som Barber vill
återuppliva.

Göran Bergström

res publica = "den allmänna saken"; det offentliga i motsats till
det privata.

Uppgifter till texten

UTBILDNING OCH DEMOKRATI

1. Vilket svarsförslag sammanfattar bäst Benjamin Barbers syn på förhållandet mellan utbildning och demokrati, som den beskrivs i texten?

- A Utbildningen måste i ett demokratiskt samhälle bygga på fasta värden och normer.
- B Utbildning är nödvändig för att individen ska kunna tillvarata sina demokratiska rättigheter.
- C Utbildningens främsta uppgift är att sprida demokratins idéer och värderingar till kollektivet.
- D Utbildning är ett konkret exempel på tillämpad demokrati.

2. Vad är det som de amerikanska dekonstruktivisterna i första hand kritiserar?

- A Att kunskap har blivit likvärdigt med en vara på marknaden.
- B Att det är förbehållet en viss grupp att bestämma för alla andra vad viktig kunskap är.
- C Att utbildningsväsendet kommit att isoleras från resten av samhället.
- D Att undervisningen alltför lättvindigt påverkas av politikens dagsfrågor.

3. Vad kritiserar Benjamin Barber hos dekonstruktivisterna, enligt texten?

- A Deras uppfattning att kunskapshantering alltid är ett maktinstrument.
- B Deras uppfattning att opolitisk undervisning är möjlig.
- C Deras uppfattning att kollektiv kunskap är viktigare än individuell.
- D Deras uppfattning att all kunskap har ett värde i sig.

4. På vilket sätt har strävandena för mångfald i undervisningen skilt sig åt i Sverige och USA, enligt texten?

- A Aktiviteten har i Sverige främst inriktats på centrala politiska nivåer – i USA på de lokala nivåerna.
- B Opinionen har i Sverige främst funnits inom utbildningsväsendet – i USA utanför detsamma.
- C Frågan har i Sverige främst drivits av partier och folkrörelser – i USA av professionella debattörer och experter.
- D Debatten har i Sverige främst rört de yttre förutsättningarna för undervisningen – i USA själva innehållet.

BLYFÖRORENINGAR

Det finns en hel rad exempel på föroreningar där vi nu vet att man tidigare underskattat hälso- och miljöriskerna: asbest och organiska lösningsmedel (arbetsmiljön), bly (arbetsmiljön och storsamhället), olika skogsskadande luftföroreningar osv. Man måste tyvärr räkna med att listan kommer att bli längre i framtiden. Å andra sidan finns det också exempel på att man överskattat risker. Cyklamat användes som sötningsmedel i livsmedel men förbjöds efter ett larm som senare visade sig obefogat.

Det tar ofta alltför lång tid från de första klara misstankarna till dess man genomför verkligt kraftfulla motåtgärder. Om vi vill undvika att samhället reagerar lika trögt varje gång, måste vi lära av tidigare händelser. Låt oss därför studera ett lärorikt historiskt exempel. Per Lindeberg har i boken *Blylarmet* (1983) beskrivit hur frågan om blysinblyets hälsorisker utvecklades. Exemplet visar hur svårt samhället har att hantera oklara hälsorisker av lågdosexponering av en hel befolkning i de fall starka industriintressen står emot miljöopinionen och det handlar om en verksamhet som hunnit bli väl etablerad i samhället.

Man kan invända att blyet inte längre är någon stor debattfråga, eftersom vi nu successivt inför blyfri bensin i Sverige. Poängen med exemplet är emellertid inte just blyet som hälsorisk utan att lära av det som hänt. Hur skall vi i framtiden kunna reagera snabbare på misstankar om hälso- och miljörisker? Hur skall vi kunna skilja motiverade och överdrivna larm från varandra?

Bly infördes som tillsats i bensinen redan på 1920-talet i USA. Till Sverige kom blysinblyet efter andra världskriget. Det var en billig tillsats som förbättrade bensinens funktion som drivmedel (höjer det s.k. oktantalet). Under många decennier var det dominerande perspektivet bland yrkesmedicinare och andra läkare att blyet var farligt endast i höga doser. Det var riskerna för vuxna människor man var intresserad av och då huvudsakligen akuta förgiftningar och höga blydosor.

Forskningen kring blyets hälsorisker var under många decennier en exklusiv yrkesmedicinsk specialitet. Man visste egentligen mycket litet om riskerna med de lägre blyhalter som allmänheten utsattes för i tätortsluften, och man ville inte förstå att det kunde vara några risker. Det fanns inga bevis för det, menade man.

Så sent som 1977 förklarade Världshälsoorganisationen, WHO, att hjärnskador hos barn inte kan uppträda förrän vid en blyhalt i blodet på 50-60 mikrogram bly per dl blod. Numera vet man att det troligen inte finns någon säker tröskel alls. Redan vid 20 mikrogram bly per dl blod kan hjärnan ha påverkats negativt.

Den första utmaningen mot det etablerade perspektivet kom 1965 från en ung kemist i USA. I Sverige var det en biolog som slog larm några år senare och krävde borttagande av blyet i bensinen. 1979, när man sänkt blyhalten i bensinen i Sverige men inte tagit bort det helt, kom ett nytt larm från ett par engelska kemister i form av en artikel i den ansedda svenska tidskriften *ambio*, utgiven av Kungliga Vetenskapsakademien.

Vid samtliga dessa tillfällen kom fräna motattacker från tongivande yrkesmedicinare. De som larmade om blyet anklagades för inkompetens, att vara icke-seriösa forskare och att ge sig in på områden de inte behärskade. Att representanter för icke-medicinska forskningsområden skulle tro sig veta bättre gjorde dessa medicinare upprörda.

Dessa attityder mot oliktankande från ledande medicinska auktoriteter kom under lång tid att avskräcka oroad läkare och forskare från att uttala sin oro. De ville inte riskera att bli stämplade som osakliga och misstänkliggjorda som forskare i framtiden.

Per Lindeberg menar att i ett historiskt perspektiv kom den svenska läkarkårens attityd i blyfrågan snarast att fördröja utveck-

lingen mot blyfri bensin. Problemet skulle också kunna uttryckas så, att de intressegrupper (olje- och bilbranscherna) som gärna ville ha kvar blysinblyet drog otillbörlig fördel av den medicinska vetenskapens noggranna (och i denna fråga långsamma) sätt att arbeta.

Kostnaden att undvika blyet i bensinen är relativt låg, mindre än ca 10 öre per liter bensin i 1990 års penningvärde. Sett med dagens kunskaper kan det då kännas egendomligt att samhället så länge accepterade den risk som blysinblyet innebar för folkhälsan.

Frågan om blysinblyets vara eller inte vara är nu avgjord genom den successiva övergången till blyfri bensin. Man får dock hoppas att samhället har lärt sig något av denna fråga. Man kan räkna med att liknande situationer med krav på beslut trots osäkra kunskaper kommer att upprepas om och om igen.

Kunskaperna kommer troligen alltid att förbli ofullständiga om de långsiktiga effekterna av lågdosexponeringar. Inför denna fundamentala osäkerhet förekommer, vilket blev tydligt under blydebatten, två motsatta attityder:

1. Den första attityden: Man bör bara försiktig med att kräva motåtgärder, innan man med säkerhet vet att skador av betydelse faktiskt uppstår. Det är annars risk att man vidtar åtgärder i onödan, kanske till höga kostnader. Forskare bör undvika att på ett tidigt stadium gå ut i den allmänna debatten och varna för olika ämnens farlighet, eftersom människor då kan oroas i onödan. Det räcker inte med misstankar, utan man bör ha klara bevis, innan man som vetenskapsman kommer med varningar. Man bör helst hålla sig till vad ledande auktoriteter på området har att säga och vid osäkerhet satsa på fortsatt forskning. Industrirepresentanter hävdar ofta detta perspektiv och menar att man inte vill ta på sig kostnader för en miljöåtgärd med osäker nytta. Genom att peka på eventuella osäkerheter i det vetenskapliga underlaget hoppas man kunna slippa eller i varje fall skjuta upp kostnader för åtgärder.

2. Den andra attityden: När det gäller ämnen som många människor utsätts för under lång tid borde redan starka misstankar om allvarliga skador leda till förbud eller i varje fall kraftiga nedskärningar. Man kan inte vänta med åtgärder tills bevisningen om farligheten är fullständig, eftersom det kan ta årtionden att tillgänglig vetenskaplig metodik. Under tiden kan tiotusentals eller hundratusentals individer ha hunnit skadas. Bevisbördan bör snarare ligga på dem som ansvarar för utsläppen, i detta fall bil- och oljeindustrierna, än på dem som ofrivilligt utsätts för denna massexponering. Det innebär krav på s.k. "omvänd bevisbörda" dvs. att ett ämne inte får användas förrän man visat att det är tillräckligt ofarligt.

Denna konflikt mellan två attityder förekommer även i fråga om andra hälso- och miljöproblem, exempelvis amalgamfrågan, naturskadande och klimatpåverkande luftföroreningar osv.

Till den första attityden är ofta kopplad en positiv inställning till de ekonomiska och tekniska värderingar som dominerar i industrisamhället. Den andra attityden hänger ofta samman med miljöengagemang och inställningen att forskare bör ta större samhällsansvar.

Ingemar Leksell

Uppgifter till texten BLYFÖRORENINGAR

5. Vad var det huvudsakliga problemet med hanteringen av frågan om blyets hälsorisker?

- A Motståndet från lekmän och icke-kompetenta forskare.
- B De ekonomiska merkostnaderna av ett förbud.
- C Bristen på enighet inom forskarsamhället.
- D Nonchalansen inför internationella erfarenheter.

6. Vad kännetecknade det medicinska etablissemangets inställning i blydebatten, enligt artikelförfattaren?

- A Kortsynthet
- B Inkompetens
- C Överreaktion
- D Revirtänkande

7. Hur förhåller sig artikelförfattaren till sitt ämne?

- A Propagerande
- B Moraliserande
- C Ifrågasättande
- D Resonerande

8. Vad tror artikelförfattaren om framtiden när det gäller hälsorisker liknande dem som förknippas med bly?

- A Erfarenheterna av blyföroreningarna kommer att leda till att andra risker överdrivs.
- B Forskarna kommer i allt högre grad att tvingas till ett större samhällsansvar.
- C Marknaden och industriintressena fortsätter att diktera forskningens villkor.
- D Forskarnas och debattörernas kunskap om riskerna fortsätter att vara otillräcklig.

SLAPPHETENS SKÄRPA

Jag har aldrig stött på någon som uppskattar Linda Norrman Skugges krönikor i *Expressen Fredag*. I stället brukar de kritiska åsikterna hagla: hon anklagas för allt från att utarma språket med medvetna felstavningar och onödigt inblandning av engelska ord till att vara våldsglorifierande och känslökall, från att vara diffus och svamlig till att snobba med källarbands-namedropping för att verka exklusiv och först.

Men Linda själv har aldrig behövt tvivla på att hon är uppskattad och förstådd. Inte med 30-40 beundrabrev i veckan. Och varför skulle hon försöka göra sig populär hos några andra än sina besläktade tonårs-själar? Det är i själva verket här mycket av orsaken till dessa ständiga idiotförklaringar ligger, för Linda gör något som få vågar: hon tar risken att framstå som korkad för dem som inte förstår.

Det må vara modigt eller dumdrigt, men att Linda är en stor stilistisk talang borde vara självklart för alla som har tagit sig igenom *Lindas samlade krönikor 93-95*.

Komprimerade på detta vis syns sambandet mellan krönikorna nämligen med ens mycket starkare. Lindas språk blir genast synligare, ett språk som karaktäriseras lika mycket av det det inte innehåller som av det som finns med.

Vartenda ignorerat adjektiv och skiljetecken, varje ofullständig meningsbyggnad, varje medveten felstavning – t.ex. att skriva "läppsyl" i stället för "lypsyl" – detta som tillsammans ger det slarviga slackerintrycket i en lösryckt krönika, känns här plötsligt väldigt medvetet och nog utvalt.

I hennes ständiga krig mot det präktiga och konventionella, mot förnumstiga människor som inte skäms för att säga att de har gott självförtroende och alltid har tips för en fin solbränna, blir detta språk ett vapen som trotsar, chockerar och irriterar.

Betydligt mer intresserad av att fika och handla kläder än att läsa böcker och gå på Dramaten omdefinierar Linda med befriande djärvhet hela begreppet ytlighet utifrån dessa människor: det är de som lever sitt liv efter de förutbestämda konventionerna som är ytliga, inte de som tänker själva, hur dessa tankar än ser ut.

Men när avståndstagandet från politiskt korrekta åsikter och handlingar blir ett fullvärdigt mål i sig blir det bara färgigt, som när hon ska köpa hårbalsam som hon "verkligt kunde lita på var testat på små mjuka djur" eller när hon berättar hur hon njuter av att kasta gamla batterier i papperskorgen. Att välja åsikter utifrån vad som är minst konventionellt är ungefär lika dumt som att gilla barnpornografi bara för att det är så

politiskt inkorrekt. Provokation som självändamål är alltid lika långtråkig.

Texternas största problem är dock Lindas oförmåga, eller möjligtvis ovilja, att fokusera sig. Rastlöst hoppar hon mellan olika iakttagelser och åsikter som inte har mer med varandra att göra än att de råkar vara hopfösta i samma krönika. Hela tiden känner man hennes rädsla för att vara för tydlig, och därmed platt, banal och – gud förbjude – konventionell, och ofta verkar hon ha slängt in ett paradoxalt påstående eller en lösryckt fras mitt i texten för att vara på den säkra sidan.

Som starkast är hon när hon i samma andetag tan-
erar det poetiska och det absurda, i meningar som "...och det skulle sluta med att jag svalde tungan i en fängelsecell och kom på att jag hade satt mig själv överst på min egen dödslista", eller "Sen vill nån öppna kapsylen och sprutlackera hela rummet med ångest".

Ett språk som det senare förutsätter en modig exponering av ens inre och inte heller här räds Linda.

Mindervärdeskomplex inför de snyggare tjejerna, dåligt självförtroende och en närmast hypokondrisk fixering vid olika sjukdomar återkommer ständigt i olika former, uppblandade med drömmar, favoritfantasier och personliga minnen. Skoltidens kränkande situationer och idiotiska undervisningsmetoder är det som etsat sig fast hårdast i minnescentrum, och här transformeras de till en svidande kritik av skolsystemet.

Men någonstans i denna nakna, självutlämnande prosa ligger också ett annat problem med Lindas krönikor – hur intressant är egentligen det här i en fredagsbilaga? Vad har det med populärkultur att göra? Vad har det med journalistik att göra? Visst ska man vara personlig i en krönika och visst finns det ingen bra journalistik som inte är subjektiv, men Lindas text skulle både vad gäller språk och ämne passa betydligt bättre i en roman än på en tidningssida.

Därför framstår de som så mycket bättre i bokform än i sitt ursprungliga skick, och det kan väl egentligen inte vara meningen? Lindas begåvning känns helt enkelt snarare episk och poetisk än journalistisk.

Skulle hon spara sina kommande krönikor till en bok i stället skulle kanske 90-talets ack så efterläng-tade generationsroman äntligen komma att se dagens ljus.

Karin Ström

Uppgifter till texten SLAPPHETENS SKÄRPA

9. **Många uppskattar inte Linda Norrman Skugges krönikor och hennes språk. Vilka är det, enligt recensenten, som framför allt bör känna sig provocerade?**

- A "Välanpassade" människor i alla generationer.
- B "Innefolket" i den yngre generationen.
- C "Trendiga" människor i den äldre generationen.
- D "Korkade" människor i alla generationer.

10. **Vad är, enligt recensenten, en av svagheter i Linda Norrman Skugges krönikor?**

- A Det alltför medvetet slarviga språket.
- B Fixeringen vid populärkulturella ämnen.
- C Behovet att alltid gå mot strömmen.
- D Det fantasilösa valet av vardagsiakttagelser.

11. **Vad ser recensenten som en orsak till att Linda Norrman Skugge blivit så kritiserad?**

- A Att hennes texter riktar sig till en begränsad grupp läsare.
- B Att hon felaktigt kan uppfattas som alltför politiskt korrekt.
- C Att hennes ständiga tyckande till slut blir påfrestande.
- D Att hon starkt avviker från bilden av den typiska nöjesjournalisten.

12. **Vilket av följande rubrikförslag täcker bäst recensentens slutintryck av Linda Norrman Skugges krönikor i bokform?**

- A Linda – bättre samlad än utspridd.
- B Linda – hellre tydlig än poetisk.
- C Linda – varken korrekt eller korkad.
- D Linda – mer provokatör än krönikör.

BANKRÅN I FINLAND

Antalet bank- och postrån i Finland ökar kraftigt. På 1970-talet begicks i genomsnitt färre än 20 rån årligen. Under det följande decenniet låg siffran på mellan 20 och 30 fall, för att år 1991 nå ett all-time high – 104 fall.

En förklaring kan vara det finska bankväsendets sammanbrott, och den höga arbetslösheten.

Två studier har gjorts av polisutredningsmaterial för alla bank- och postrån begångna år 1991. Resultaten har jämförts med en liknande studie som gjordes för åren 1970–1976.

Jämförelsen resulterar inte i särskilt många dramatiska fynd. Ett rån begånget på 1970-talet visar stora likheter med ett rån begånget år 1991 – även om antalet gärningsmän per rån och andelen väpnade rån är något högre år 1991. En jämförelse med tyska och svenska bank- och postrån avslöjar inte heller några markanta eller lättolkade särdrag i de finska bank- och postrånen.

Några intressanta skillnader framkommer dock mellan 1970-talet och 1991: Bland gärningsmännen år 1991 finns flera som inte varit straffade tidigare – affärsmän och andra som råkat i ekonomisk kris som ett resultat av den allmänna ekonomiska utvecklingen i landet. Antalet uppkärlade brott är något lägre år 1991 än på 1970-talet, men skillnaden är inte särskilt stor.

Det var inte möjligt att ge svar på frågan i vilken mån 1991 års rånare tidigare hade begått samma slags brott eftersom straffregisteruppgifterna inte är tillräckligt nyanserade. Det går inte heller att säga huruvida 1991 års gärningsmän i sin brotts-, och i detta fall särskilt i sin bankrånarkarriär, gynnats av förändrade häkttningsregler som följt med en ändring av förundersökningslagen. Hypotesen kan inte testas nu, men den kan inte heller uteslutas. Det är möjligt att lagändringen – som bl.a. medförde en mycket kraftig sänkning av antalet häktade – också medförde en ökning av antalet personer, bland dem även många s.k. vaneförbrytare, som väntade på rättegång utan att för den skull vara frihetsberövade. Sannolikt är det just denna kategori människor som svarar för en stor del av det ökade antalet rån. Enligt min mycket provisoriska tolkning förändrades ökningen av antalet rån år 1989 (från 30 till 59) huvudsakligen av denna systemförändring. De flesta av dessa rånare greps, och antalet rån sjönk följande år till 39. Nästa markanta ökning – år 1991 – var dock en produkt av ett mer komplicerat samspel av också andra, mer allmänna faktorer.

Det är svårt att hitta några avgörande skillnader mellan de gamla och de nya rånen, som enkelt kan förklara ökningen till 1991 års nivå. De skillnader som framkommit förtjänar dock en närmare granskning. Undersökningsmaterialet har därför kompletterats med ett tiotal intervjuer med personer som våren 1993 var intagna på fängelse för ett eller flera bank- och postrån begångna under 1991.

Intervjuerna ändrade i någon mån – om än inte dramatiskt – vår uppfattning av situationen. Uppgifter från grova återfallsförbrytare tyder på att man vid decennieskiftet 1979/1980 fortfarande räknade bankrånen till de svåra och stora brotten. Illusioner om enorma byten och storstilade föreställningar om ett bankrån som Den Stora Kuppen som avslutning på en lyckad brottskarriär tonade fram i intervjuer med professionella inbrottsstjuvar. Illusionerna tycks ha bleknat eller försvunnit; åtminstone kunde vi inte spåra dem i intervjuerna år 1991.

Det var inte lätt att hitta några motiv för brotten. Lättförtjänta pengar var förstås ett allmänt motiv, mer konkret skulle pengarna användas till olika saker som narkotika, "skulder" eller ett "gott liv".

Jag har försökt skissera några allmänna samhällsprocesser som, tillsammans med konkreta förändringar i påföljdssystemet, kan ligga bakom ökningen av bankrånen.

I Marcus Felsons anda granskade jag möjligheten att söka efter olika typer av förklaringsmekanismer: har någon av de allmänna förutsättningarna – tillfällesstrukturen, skyddsåtgärderna eller kontrollen i övrigt – förändrats markant? Så verkade inte vara fallet. Antalet bankkontor, bevakning och skyddsåtgärder föreföll vara i stort sett oförändrade. Allmänna rekommendationer om hur bankpersonal skall bete sig i rånsituationer är i stort sett oförändrade. Såvitt jag kan förstå torde de vara välbekanta: motstånd skall inte göras, personskador måste undvikas, rånaren skall få sina pengar. Personalen skall göra så noggranna iakttagelser som möjligt om rånare och flyktmetod. Genom att låsa in större summor i kontanter i kassavalv eller på något annat svårtillgängligt ställe, bör det potentiella bytet kunna minimeras. Vaktpersonal används vanligtvis inte inne i bankkontoren.

Om då alltså varken tillfällesstrukturen eller bevakningen förändrats på någon avgörande punkt, får man vända blicken mot motivationselementet: antalet motiverade gärningsmän och deras beteende. Här är det rimligt att anta att någon förändring skett.

Förklaringen går delvis att finna i den ekonomiska recessionen. Det är sannolikt att markanta förändringar på egendomsbrottslighetens område har sin bakgrund i de sämre tiderna.

Det finns skäl att närmare granska arten av samband i frågan. Min tolkning bygger på antagandet att recessionen verkar på åtminstone tre olika sätt. För det första har den, i dagens Finland, medfört en permanent massarbetslöshet, vilket för vaneförbrytare vanligtvis innebär att det praktiskt taget inte finns några lagliga förtjänstmöjligheter. Nedgången i ekonomin innebär också att det även utanför de traditionella brottslingskretsarna finns motiverade gärningsmän. Dessa gör sig oftast skyldiga till kreditkortsbedrägerier och liknande, men även ett eller annat bankrån kan förekomma. Den åtstramning av bankernas lånepolitik som bankkrisen medfört, har fått konsekvenser för hela ekonomin och därmed också för dessa personer.

Ökningen av antalet rån och den omfattande medietäckning som fenomenet fått, har i sin tur lett till att nya förbrytare rekryteras: bankrånen upplevs som ett slags utmaning. Fantasier om bankrån börjar spridas i brottslingskretsar, på fängelser och krogar likaväl som inom den s.k. normalvärlden.

Till detta kan läggas den ekonomiska recessionen och bankkrisen, som i Finland har fått nästan ofattbara proportioner. I och med att den skandalösa situationen hos de finska bankerna avslöjats för allmänheten, har bankväsendet stämplats som korrupt och brottsligt. Bankerna har förlorat sin sakrala och vördnadsbjudande profil. I och för sig hade bankerna börjat anta en mer "världslig" stil redan i samband med det stora uppsvinget under senare hälften av 1980-talet, då de plötsligt började agera aktivt för att låna ut pengar (penningpolitiken "frigjordes" då från den dittills strikta kontrollen av Finlands Bank). Bankernas fördärvade rykte har gjort att de blivit ett fritt byte. "Det var rätt åt dem att de blev rånade, de var ju rena storskurkarna själva" är en åsikt som många ställer sig bakom, inte bara rånare.

Bankkrisen har också inneburit att den nyligen liberaliserade lånepolitiken stramats åt betydligt. Tillsammans med den mycket höga räntenivån har de ekonomiska svårigheterna förstärkts för många företagare och privatpersoner, vilket bidragit till att antalet motiverade gärningsmän ökat och bankrånarnas sociala sammansättning ändrats något.

När antalet rån ökade som en följd av detta – och efter att också de första av 1989 års rånare återvänt till marknaden (medianstraffet ligger på 2,5 år, vilket med två-tredjedels-frigivning betyder ca 1 år och 8 månaders "inkapacitering") – började en ond cirkel med hög accelerationstakt etableras. Till detta skall läggas att när rånarna satt i fängelse, delgav de också andra, mindre erfarna kolleger sina hantverksfärdigheter.

Denna förklaringsmodell är inte fullständig. Den säger inte heller något om hur den onda cirkeln bryts – en viktig fråga eftersom ökningstakten mattades av redan år 1992. En delförklaring kan vara att antalet bankkontor är begränsat. Det är också möjligt att 1991 års ökning betyder att de mest brottsutsatta bankkontoren slogs ut. Slutligen kan rånökningen till en del vara

ett modefenomen – som ju per definition inte varar beständigt.

Oberoende av detta vill jag också peka på ett annat fenomen som har med upprustningen av bankkontoren att göra. Sedan 1992 har ett antal förebyggande åtgärder vidtagits. I och med att sättet att genomföra ett överfallsrån idag är känt för en stor del av bankpersonalen, kommer de preventiva insatserna och minskningen av antalet bankkontor, som följer i bankkrisens spår, att innebära att de potentiella rånarna i stället riktar sina nyinlärda färdigheter mot andra objekt – kiosker, butiker, bensinstationer osv. Detta är ett välkänt fenomen i kriminalpolitiska interventionsprogram och konsekvenserna kan här bli ohyttiga.

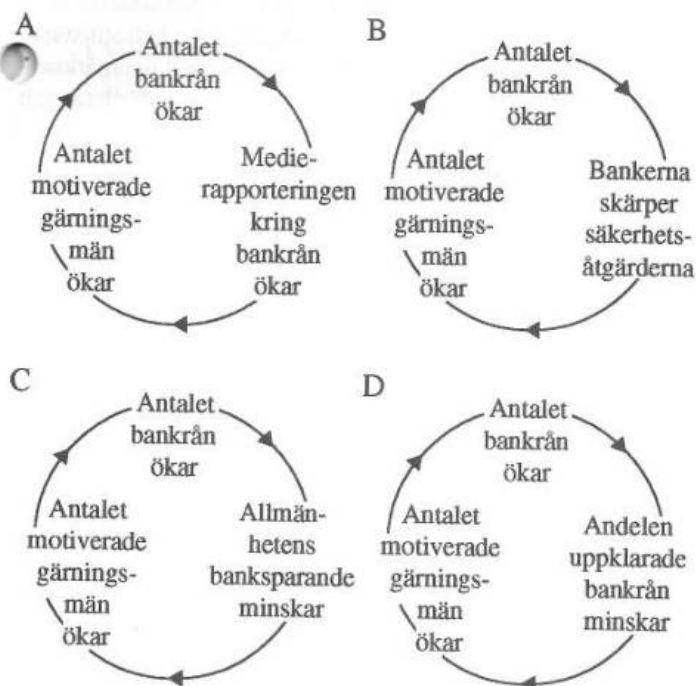
Kauko Aromaa

Uppgifter till texten BANKRÅN I FINLAND

13. I texten sätts förändringarna av den finska förundersökningslagen i samband med det ökade antalet bankrån. Vad säger artikelförfattaren om detta samband?

- A Det kan efter de kompletterande undersökningar som genomförts betraktas som helt vederlagt.
- B Det bygger på ett preliminärt antagande vars sanningshalt ännu inte kunnat prövas.
- C Det bekräftas av vissa undersökningsresultat men motsägs samtidigt av andra rön.
- D Det har visserligen kunnat beläggas, men de två faktorerna står ändå inte i ett ömsesidigt beroende.

14. Vilket av nedanstående orsakssamband har stöd i författarens redogörelse?

15. Vilken önskad bieffekt kan enligt texten uppstå till följd av att bankerna skärper sina säkerhetsåtgärder?

- A Ett bankrån framstår som en än större utmaning för eventuella gärningsmän.
- B Säkerhetsrutinerna blir kända för allmänheten och de potentiella rånarna.
- C Bankerna blir mindre tillgängliga också för de vanliga kunderna.
- D Risken att andra inrättningar ska utsättas för rån ökar.

16. Vilken är den övergripande fråga som artikeln syftar till att besvara?

- A Hur har den ekonomiska krisen påverkat egendomsbrottsligheten i Finland?
- B Varför har bank- och postrånen ökat så kraftigt i Finland?
- C Vilka är de grundorsaker som skapar en bankrånare?
- D Varför begås så många bank- och postrån i Finland av tidigare ostraffade?

ÄLDRE OCH FOLKHÄLSA

Det senaste decenniet har begreppet folkhälsa fått ett uppsving, trots att det emellanåt betraktats med viss skepsis från en hel del håll. Folkhälsa utmanar nämligen medikaliseringen av hälsan, och fokuserar istället på sociala och ekonomiska aspekter på människors liv.

Folkhälsoarbetet var mycket framgångsrikt i slutet av förra seklet och i början av innevarande århundrade. Epidemier kunde motverkas, infektionssjukdomarnas härjningar minskade.

De stora framstegen inom den kliniska medicinen bidrog till att folkhälsoperspektivet så småningom hamnade i skymundan. Det tidigare medvetandet om att sjukdom kunde härledas till fysisk och social miljö och kunde bekämpas med folkhälso-kampanjer förlorade i styrka och ersattes av individuell behandling och användning av högteknologi.

Nu har folkhälso tanken kommit tillbaka. Avstampet kan sägas vara den folkhälso rapport som socialstyrelsen tog fram 1987 som en följd av regeringens proposition 1984/85:181 om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården. Sedan följde Folkhälso-gruppens arbete. Folkhälsoinstitutet började sin verksamhet 1992. Socialstyrelsen får en folkhälsoenhet, landstingen bygger upp folkhälsoenheter med hälsoplanerare ute i kommunerna. På Karolinska Institutet bildas en institution för folkhälsovetenskap, och man avser även att starta en "School of Public Health", osv.

Aids-epidemin bidrog till att reaktivera hälsoupplysningen, liksom en samhällsutveckling som vänt under de senaste 10 åren, med ökande klyftor mellan grupper i samhället, och därmed ökande antal människor som lever på marginalen.

Oavsett nivå är det i stort sett samma målsättning inom folkhälsoarbetet som återkommer – man inriktar sig på riskbeteenden eller riskfaktorer som alkohol, tobak och kost, eller man inriktar sig på målgrupper – främst barn och ungdom, men även kvinnor.

Ett mycket märkligt förhållande är att de äldre inte identifierats som en grupp där folkhälsoarbete är av betydelse. Trots att de äldre t.ex. står för cirka två tredjedelar av samtliga vård dagar inom sjukvården.

Det finns säkert många anledningar till varför inte äldre uppmärksammas i folkhälso sammanhang. Det förekom tidigare några misslyckade kampanjer med klart paternalistiska inslag. Känsligheten för att vara mästare mot äldre kan ha ökat på senare år, vilket kanske återspeglar en viss respekt. Men till syvende och sist finns det nog en hel del slentriantänkande som går ut på att det är för sent att göra något.

Nu kan man argumentera att åtgärder riktade mot äldre ryms inom de riskbeteenden eller riskfaktorer som anses ha högsta prioritet, men i den mån målgrupper identifieras kommer äldre alltid i andra hand.

Att insatserna för äldre trots allt kan förefalla mindre än de i själva verket är, beror på att mycket av förebyggande arbete med äldre inte identifieras som just folkhälsoarbete. Ett exempel är hemhjälpen. Men den mångåriga neddragningen av hemhjälpen är raka motsatsen till förebyggande arbete. Den tidigare inriktningen (och den som fortfarande gäller i Danmark) var att nå många äldre och där både den praktiska hjälpen och den sociala kontakten var av betydelse. Man kunde gripa in innan något allvarligt utvecklade sig (= primär och sekundär prevention). Idag kommer insatsen först då problemen redan visat sig.

Det finns vissa fundamentala begrepp inom folkhälsoområdet varav kunskap och attityder är två. När det gäller hälsoupplys-

ning är gången att för att ändra någons beteende måste man först ändra attityden, och för att göra det måste man först förmedla kunskap.

Ska man döma efter vad man läser i tidningen och vad s.k. samhällsvetare skriver, förefaller kunskapsbrist vara det stora problemet. Att sprida kunskap är givetvis en grundförutsättning. Men det är tveksamt om den stora utmaningen finns på kunskapssidan. Informationen måste kopplas till andra strategier, t.ex. motivationsstärkande och samhälleliga insatser. Det kan illustreras med data som tagits fram av psykolog John Stanich vid Äldrecentrums sektor för socialgerontologi. Han arbetar med projektet HALSA som bedrivs med ekonomiskt stöd från forskningsprogrammet "Kultur i vården". År 1991 genomfördes en omfattande studie av hälsoattityder, hälsobeteende och hälsotillstånd hos äldre i form av en postenkät till ett representativt urval personer i åldern 65 till 74 år i Stockholms län.

John Stanich har funnit att de äldre som hade en god hälsa svarade i högre grad att de skulle kunna följa läkarrekommendationer, även om de inte trodde på deras effektivitet. De med sämre hälsa däremot, hade en mer positiv inställning till nyttan av förbyggande hälsoaktiviteter, samtidigt som de i lägre utsträckning ansåg att de skulle kunna följa läkarens rekommendationer.

Det visar sig inte vara i fråga om kunskap som det brister hos dem som kanske skulle behöva använda sig av diverse aktiviteter för att förbättra sin hälsa. Det är förmågan eller motivationen att kunna genomföra det hela som saknas.

Mer specifikt har vi i projektet HALSA tittat på de äldres inställning till att "äta speciell mat" som var en av tio punkter i en lista med förebyggande aktiviteter. Man kunde då identifiera fyra grupper som med en anspelning på en helt annan verksamhet skulle kunna kallas aktivt troende, passivt troende, aktivt tvivlande och passivt tvivlande. Dvs. aktivt troende är personer som tror på att speciell mat kan förebygga hälsoproblem och som samtidigt enligt egen uppgift skulle ha lätt att följa en läkarrekommendation om att äta speciell mat. De passivt troende skulle således tro på metoden att äta speciell mat, men skulle finna det svårt att praktisera den själva. De aktiva tvivlarna tror inte på metoden men skulle ändå praktisera den relativt enkelt. Och slutligen har vi de passiva tvivlarna som inte tror på metoden och som skulle finna det svårt att praktisera den själva. De fyra grupperna skiljer sig åt både i fråga om hälsoattityder, hälsobeteende och hälsotillstånd.

De aktivt troende (49 procent) är de som mest uppmärksammar sin hälsa och diverse hälsobeteenden. De kontrollerar salt, socker och fetthalt i maten i högre utsträckning än de övriga och de försöker även begränsa konsumtionen av detta. De äter också mer fiberrik kost. De tar även del av hälsoinformation i högre utsträckning och ägnar sig mer åt egenvård.

De passivt troende (13 procent) har i högre utsträckning ore-gelbundna måltider. Man är i större utsträckning utan mat under dagen för att istället äta mer under kvällen, man tröstäter mer och äter framför allt mer godsaker, kaffebröd etc. Sammantaget ger det bilden av en grupp som har svårt att ändra dåliga vanor.

Passiva tvivlare (10 procent) är en grupp vars hälsa förbättrats under det senaste året. De aktiva tvivlarna (28 procent), slutligen, är mest tillfredsställda med sin egen hälsa. De är också mest tillfredsställda med sina matvanor, har färre rapporterade hälsoproblem, och använder sig av sjukvården i lägst utsträckning. Å andra sidan har de sämre matvanor än de övriga grupperna, informerar sig minst om hälsofrågor och reflekterar minst

över sitt eget hälsotillstånd.

Ungefär hälften (dvs. de aktivt troende) uppvisar ett hälso-beteende som borde glädja varje hälsoplanerare. Men bland den andra hälften illustreras lite av folkhälsoarbetets dilemma. Ska man satsa sitt krut på dem med bästa hälsan men som har dåliga (mat)vanor, bara därför att deras beteende kan leda till dålig hälsa längre fram? Denna grupp säger ju samtidigt att det skulle vara lätt att följa en läkarrekommendation (även om man inte tror på den). Eller motsvarar denna grupp den "faster" eller "moster" som varje rökare kan plocka fram – som rökte ett paket om dagen och var frisk som en nötkärna ända tills hon dog vid 96 års ålder? En riktad folkhälsosatsning som involverar dessa äldre skulle alltså kunna vara lättare att genomföra, men man skulle ha svårt att

avläsa en förbättrad hälsa (t.ex. vid en utvärdering). Effekten skulle eventuellt visa sig mycket senare, om interventionen lyckats motverka sjukdom på lång sikt.

Eller är det så att man främst bör inrikta sig på dem med dåliga hälsovanor och med sämre hälsa? Eftersom dessa personer anser sig ha svårt att följa en läkarrekommendation (vare sig man tror på effekten eller ej) blir utmaningen större för dem som arbetar med hälsoförebyggande arbete.

Frågorna ovan är något tillspetsade, men de visar på hur man kan göra en uppdelning i olika riskgrupper, och sedan fördjupa kunskapen beroende på det perspektiv man väljer.

Lars Andersson

Uppgifter till texten ÄLDRE OCH FOLKHÄLSA

17. Vad kännetecknar arbetet för folkhälsa, enligt textens beskrivning?
 - A Inriktningen på samspelet mellan friskt och sjukt.
 - B Inriktningen på den enskilda individen.
 - C Inriktningen på samspelet mellan människa och omgivning.
 - D Inriktningen på grupper med låg vårdkonsumtion.
18. I den refererade undersökningen identifierades "aktiva" och "passiva" bland de medverkande. Vad var avgörande för denna indelning, om man ser till de undersökta personerna?
 - A I vilken mån de hade anledning att förbättra sin hälsa.
 - B I vilken mån de satte tilltro till läkarrekommendationer.
 - C I vilken mån de intresserade sig för den egna hälsan.
 - D I vilken mån de trodde sig kunna ändra sitt beteende.
19. Vad är enligt texten en viktig anledning till att de äldre inte uppmärksammats som en angelägen grupp i folkhälsoarbetet?
 - A Gruppens svårigheter att göra sig hörd.
 - B Satsningen på primär- och sekundärvård.
 - C Gruppens utsatthet för sociala nedskärningar.
 - D Myndigheternas bristande intresse.
20. Om vi utgår från HALSA-undersökningens terminologi – vilka två äldregrupper utgör då den största utmaningen för folkhälsoarbetet, enligt författaren?
 - A De aktivt och passivt troende.
 - B De aktivt och passivt tvivlande.
 - C De aktivt troende och tvivlande.
 - D De passivt troende och tvivlande.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 1

DELPROV 1

DTK g

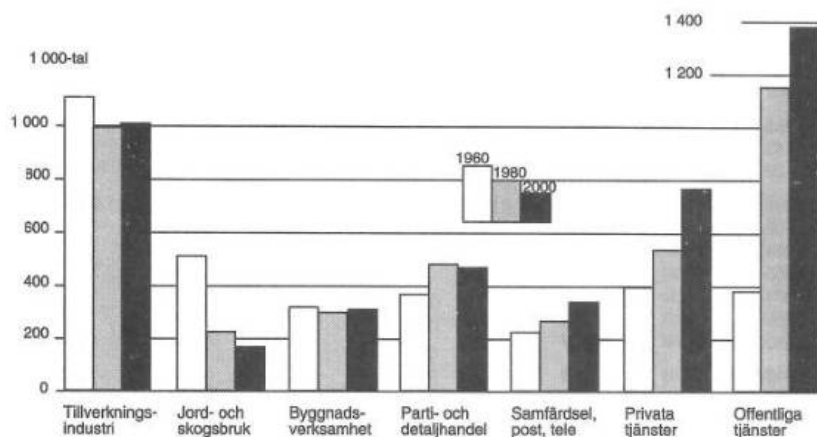
Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet innehåller diagram, tabeller, kartor och andra grafiska framställningar. Materialet är hämtat från olika källor. Eftersom det lyfts ut ur sitt ursprungliga sammanhang, har vissa tillägg ibland gjorts för att förklara en del begrepp och förhållanden.

Uppgifterna ska lösas med hjälp av den information som finns på respektive uppslag. Till varje uppgift finns det fem svarsförslag. Välj det som **bäst** besvarar frågan.

Övningsexempel

Med hur mycket minskade antalet förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruket mellan åren 1960 och 1980?

- A En fjärdedel
- B En tredjedel
- C Hälften
- D Två tredjedelar
- E Tre fjärdedelar

Antal förvärvsarbetande i olika näringsgrenar 1960 och 1980 samt förväntat antal förvärvsarbetande år 2000.

Antalet förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruket var 1960 ungefär 500 000 och 1980 ungefär 230 000. Minskningen var ungefär 270 000, vilket är något mer än hälften av 500 000.

Rätt svar blir alltså C, det svarsförslag som bäst besvarar frågan.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

INVANDRARE OCH UTVANDRARE

Invandrare till Sverige och utvandrare från Sverige 1985-1992 totalt och uppdelade efter länder och/eller världsdelar. Antal.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Invandrare Immigrants	33 127	39 487	42 666	51 092	65 866	60 048	49 731	45 348
Därav svenska medborgare								
Of which Swedish citizens	5 238	5 447	5 550	6 639	6 922	6 728	5 805	5 814
Danmark Denmark	1 742	1 820	1 816	2 952	5 081	3 719	2 226	1 803
Finland	4 807	5 271	5 053	5 603	4 739	4 368	3 343	3 073
Island Iceland	500	599	452	637	1 363	1 387	561	479
Norge Norway	2 627	2 852	3 416	4 905	10 623	8 620	3 339	2 643
Summa Norden Nordic countries	9 676	10 542	10 737	14 097	21 806	18 094	9 469	7 998
Frankrike France	461	460	479	506	479	588	513	556
Grekland Greece	389	520	587	589	584	543	422	391
Italien Italy	316	327	296	330	348	340	272	265
Jugoslavien Yugoslavia	972	1 153	1 055	1 223	1 769	2 215	2 045	1 797
Polen Poland	1 630	1 825	1 618	1 692	1 813	2 114	1 818	1 588
Storbritannien United Kingdom	960	1 005	1 086	1 280	1 169	1 404	1 222	1 146
Tyskland Fed. Rep. of Germany	872 ¹	920 ¹	934 ¹	978 ¹	1 081 ¹	1 084 ²	1 000	901
Övriga Europa Other Europe	2 612	2 933	2 999	3 976	4 355	4 773	4 197	4 983
Summa Europa	17 888	19 685	19 791	24 671	33 404	31 155	20 958	19 625
Afrika Africa	1 329	1 718	2 426	2 812	3 550	4 276	5 643	4 587
USA	1 498	1 623	1 639	1 744	1 744	1 940	1 763	1 695
Övriga Nordamerika Other								
North America	595	632	647	748	748	924	839	786
Summa Nordamerika	2 093	2 255	2 286	2 492	2 492	2 864	2 602	2 481
Sydamerika South America	2 043	3 054	3 820	3 927	6 984	2 908	2 085	1 757
Turkiet Turkey	1 019	1 216	1 443	1 508	1 868	1 726	1 461	1 977
Övriga Asien Other Asia	8 288	10 995	12 256	14 775	16 481	15 594	14 902	14 336
Summa Asien	9 307	12 211	13 699	16 283	18 349	17 320	16 363	16 313
Oceanien Oceania	295	358	349	538	515	639	493	435
Sovjetunionen USSR	143	187	280	349	562	866	1 552 ³	..
Okänt land Unknown country	29	19	15	20	10	20	35	150
Utvandrare Emigrants	22 036	24 495	20 673	21 461	21 484	25 196	24 745	25 726
Därav svenska medborgare	8 022	9 143	9 044	9 614	8 338	8 957	9 734	12 582
Danmark	1 914	1 930	1 730	1 688	2 459	3 142	3 026	2 574
Finland	7 055	6 400	5 780	5 945	6 333	6 414	5 344	3 737
Island	374	559	589	643	483	683	840	739
Norge	2 550	3 180	3 738	3 823	3 170	5 016	5 271	4 688
Summa Norden	11 893	12 069	11 837	12 099	12 445	15 255	14 481	11 738
Frankrike	418	443	399	386	434	474	523	655
Grekland	715	767	409	471	449	515	345	441
Italien	250	346	207	290	246	253	297	308
Jugoslavien	308	362	194	172	157	158	137	125
Polen	108	92	62	86	80	108	154	181
Storbritannien	973	985	800	933	809	837	881	969
Tyskland	675 ¹	772 ¹	735 ¹	767 ¹	647 ¹	834 ²	1 116	1 352
Övriga Europa	1 640	1 726	1 567	1 881	2 023	2 540	2 310	2 679
Summa Europa	16 980	17 562	16 210	17 085	17 290	20 974	20 244	18 448
Afrika	341	331	219	191	274	290	313	710
USA	1 706	1 771	1 477	1 550	1 366	1 428	1 385	2 277
Övriga Nordamerika	270	376	313	291	289	251	332	493
Summa Nordamerika	1 976	2 147	1 790	1 841	1 655	1 679	1 717	2 770
Sydamerika	793	628	499	388	438	474	546	896
Turkiet	141	112	73	80	75	66	105	130
Övriga Asien	790	773	680	765	746	800	955	1 765
Summa Asien	931	885	753	845	821	866	1 060	1 895
Oceanien	247	393	403	542	478	490	436	599
Sovjetunionen	17	8	18	22	29	37	34 ³	..
Okänt land	751	2 541	781	547	499	386	395	408

¹ Avser f. d. Västtyskland. Excl. late German Dem. Rep. — ² Avser t. o. m. den 3 okt. 1990 f. d. Västtyskland; fr. o. m. den 4 okt. 1990 ingår f. d. Östtyskland. As from October, 4th 1990 incl. late German Dem. Rep. — ³ Avser f. d. Sovjetunionen. Data concerns late USSR.

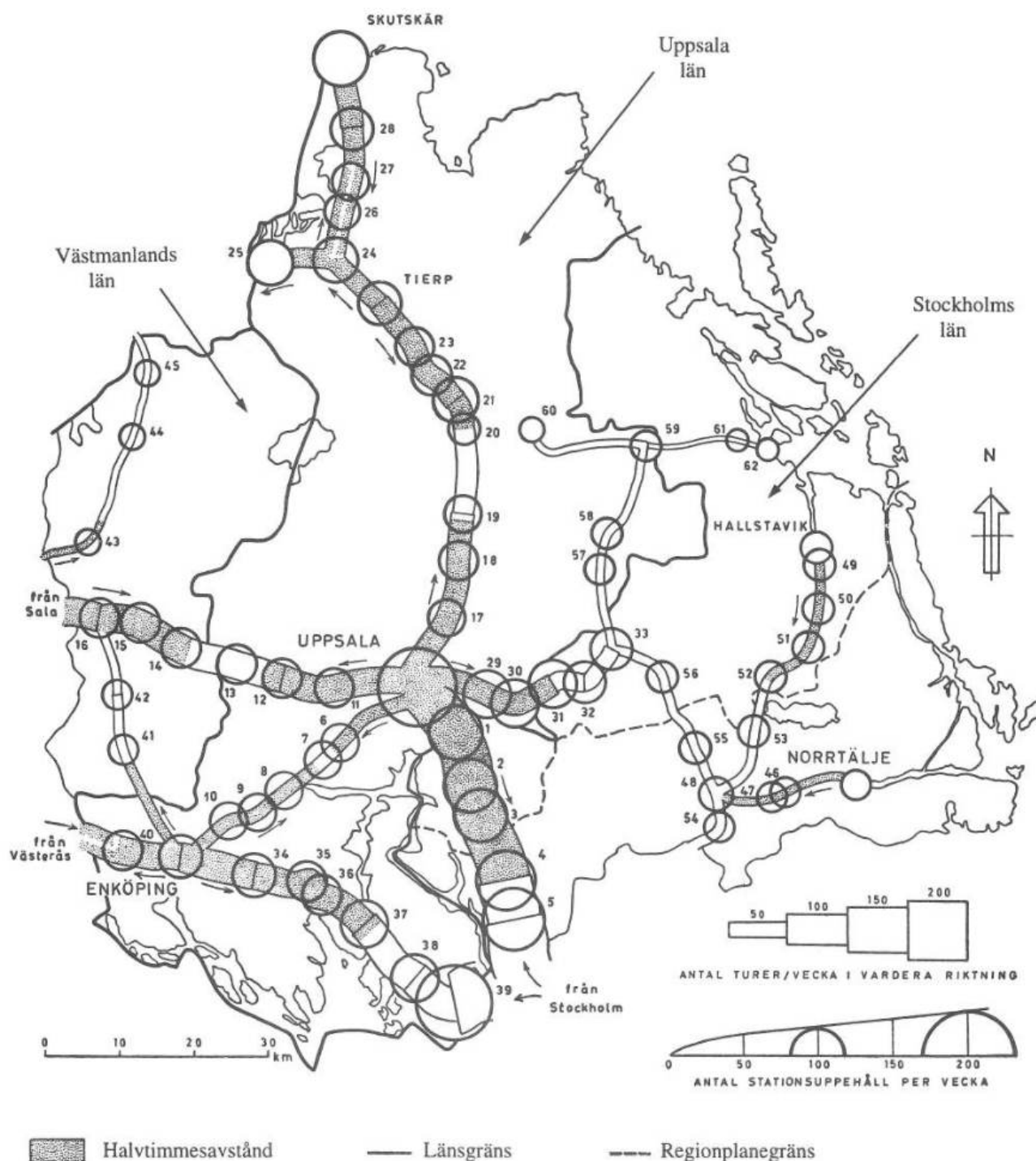
1. Hur många personer invandrade från Danmark det år när skillnaden mellan det totala antalet invandrare och utvandrare var som störst?

A 2 459
B 2 952
C 3 719
D 5 081
E 6 922

2. Hur stor andel av utvandringen till Norden 1990 gick till Norge?

A $\frac{1}{7}$
B $\frac{1}{5}$
C $\frac{1}{4}$
D $\frac{1}{3}$
E $\frac{1}{2}$

JÄRNVÄGSTRAFIKEN I UPPSALA LÄN MED OMNEJD

Järnvägsnät, turtäthet och stationsuppehåll i Uppsala län med omnejd vintern 1952-53. Dessutom anges halvtimmesavstånd* från orter med minst 2 000 invånare inom området (namngivna på kartan) samt från Västerås och Sala. Pilarna anger den riktning halvtimmesavståndet avser.

* den sträcka som motsvarar en halvtimmes resa

Stationsförteckning.

1. Bergsbrunna	17. Storvreta	33. Faringe	49. Häverödal
2. Alsike	18. Vattholma	34. Grillby	50. Skebobruk
3. Knivsta	19. Skyttorp	35. Ekolsund	51. Ununge
4. Märsta	20. Knyppplan	36. Krägga	52. Edsbro
5. Rosersberg	21. Örbyhus	37. Bålsta	53. Sättraby
6. Navestabro	22. Tobo	38. Bro	54. Rö
7. Balingsta	23. Gåvastbo	39. Kungsängen	55. Rånäs
8. Örsundsbro	24. Orrskog	40. Lundby	56. Knutby
9. Biskopskulla	25. Söderfors	41. Fjärdhundra	57. Upplands Tuna
10. Härkeberga	26. Mehedeby	42. Altuna	58. Alunda
11. Brunna	27. Marma	43. Runhällen	59. Gimo
12. Ålandsdal	28. Älvkarleö	44. Tärnsjö	60. Österbybruk
13. Järlåsa	29. Bärby	45. Kerstinbo	61. Harg
14. Vittinge	30. Marielund	46. Syninge	62. Hargshamn
15. Morgongåva	31. Lännaholm	47. Finsta	
16. Heby	32. Almunge	48. Rimbo	

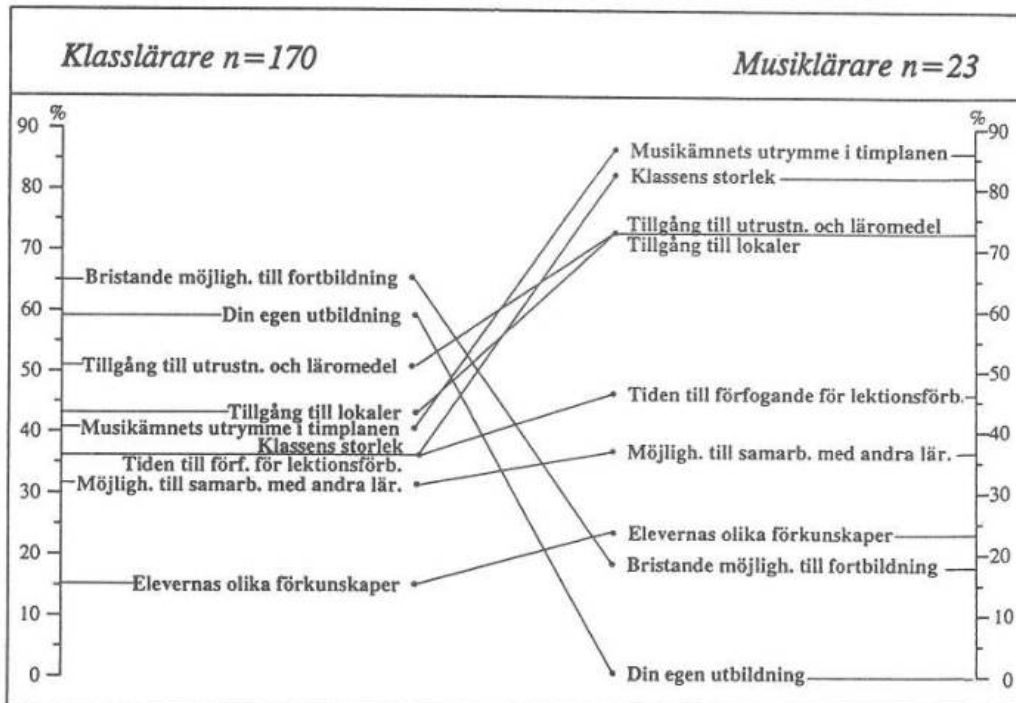
3. Av de turer som varje vecka kördes från Uppsala vintern 1952-53 gick cirka 150 stycken i en av nedanstående riktningar. **Vilken?**

- A Nordnordost
- B Ostsydost
- C Sydsydost
- D Sydsydväst
- E Västnordväst

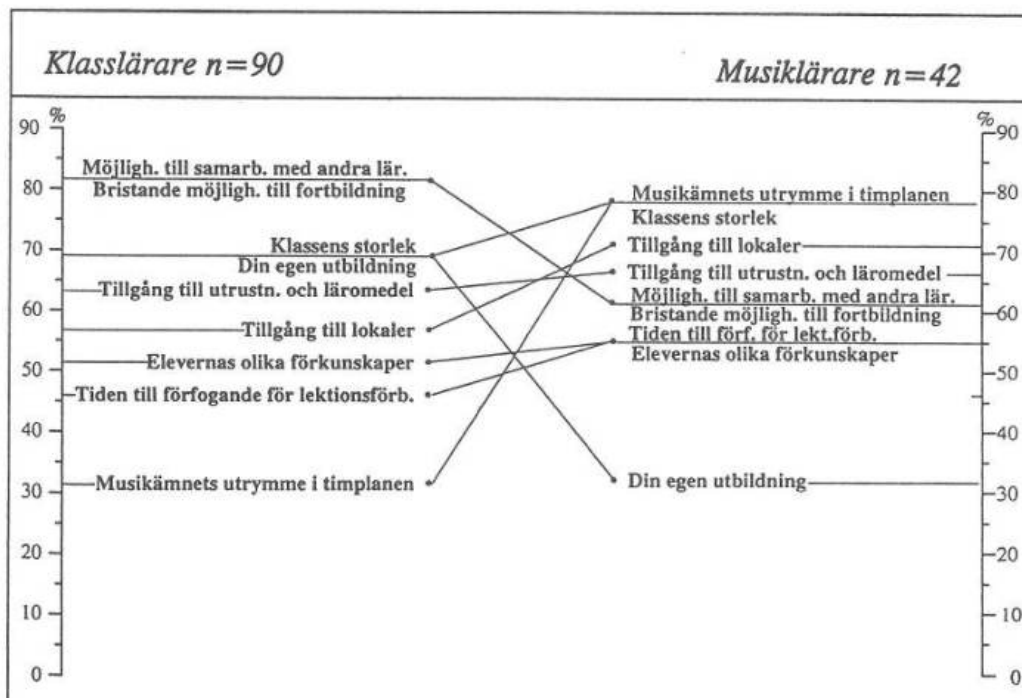
4. På vilken järnvägssträcka i det avbildade området kördes det minsta antalet turer per vecka?

- A Faringe – Alunda
- B Gimo – Hargshamn
- C Heby – Altuna
- D Norrtälje – Rimbo
- E Runhällen – Kerstinbo

MUSIKUNDERVISNING I GRUNDSKOLAN

Jämförelse av i vilken utsträckning klasslärare respektive musiklärare i årskurs 2 angett olika faktorer som hindrande eller begränsande för en musikundervisning enligt läroplanen. Procent.

Jämförelse av i vilken utsträckning klasslärare respektive musiklärare i årskurs 5 angett olika faktorer som hindrande eller begränsande för en musikundervisning enligt läroplanen. Procent.

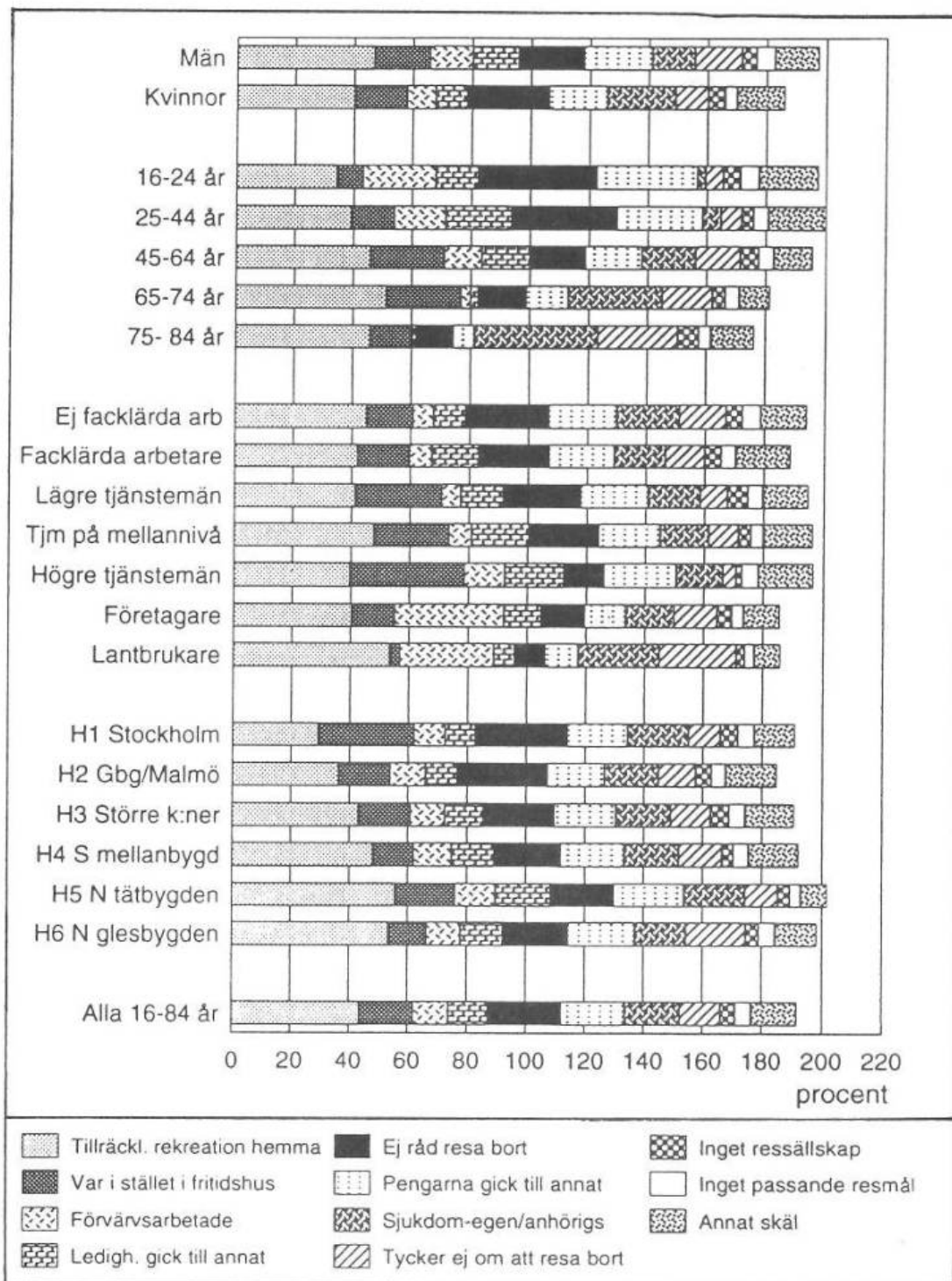
5. Både i årskurs 2 och 5 angavs en viss faktor som hindrande eller begränsande av en mer än dubbelt så stor andel bland musiklärarna som bland klasslärarna. **Vilken faktor avses?**

- A Din egen utbildning
- B Elevernas olika förkunskaper
- C Klassens storlek
- D Musikämnets utrymme i timplanen
- E Tillgång till lokaler

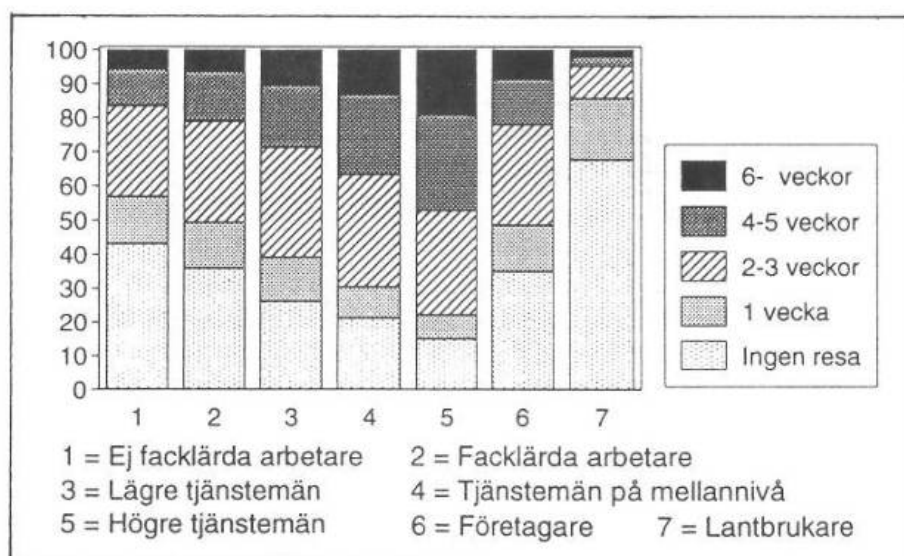
6. **Vilken faktor angav mer än hälften av de tillfrågade i var och en av de fyra lärargrupperna som hindrande eller begränsande?**

- A Bristande möjlighet till fortbildning
- B Klassens storlek
- C Tiden till förfogande för lektionsförberedelser
- D Tillgång till lokaler
- E Tillgång till utrustning och läromedel

SEMESTERRESOR

Skäl att inte resa bort på semester angivna av olika kategorier tillfrågade 16-84-åringar som inte gjort någon semesterresa under ett år. För varje kategori redovisas hur många procent av de tillfrågade som angett respektive skäl. Eftersom flera skäl kunnat anges överstiger procentsummorna 100.

Personer 16-84 år inom olika socioekonomiska grupper fördelade efter huruvida man gjort någon semesterresa under ett år och det antal veckor man i så fall varit bortrest. Procent.

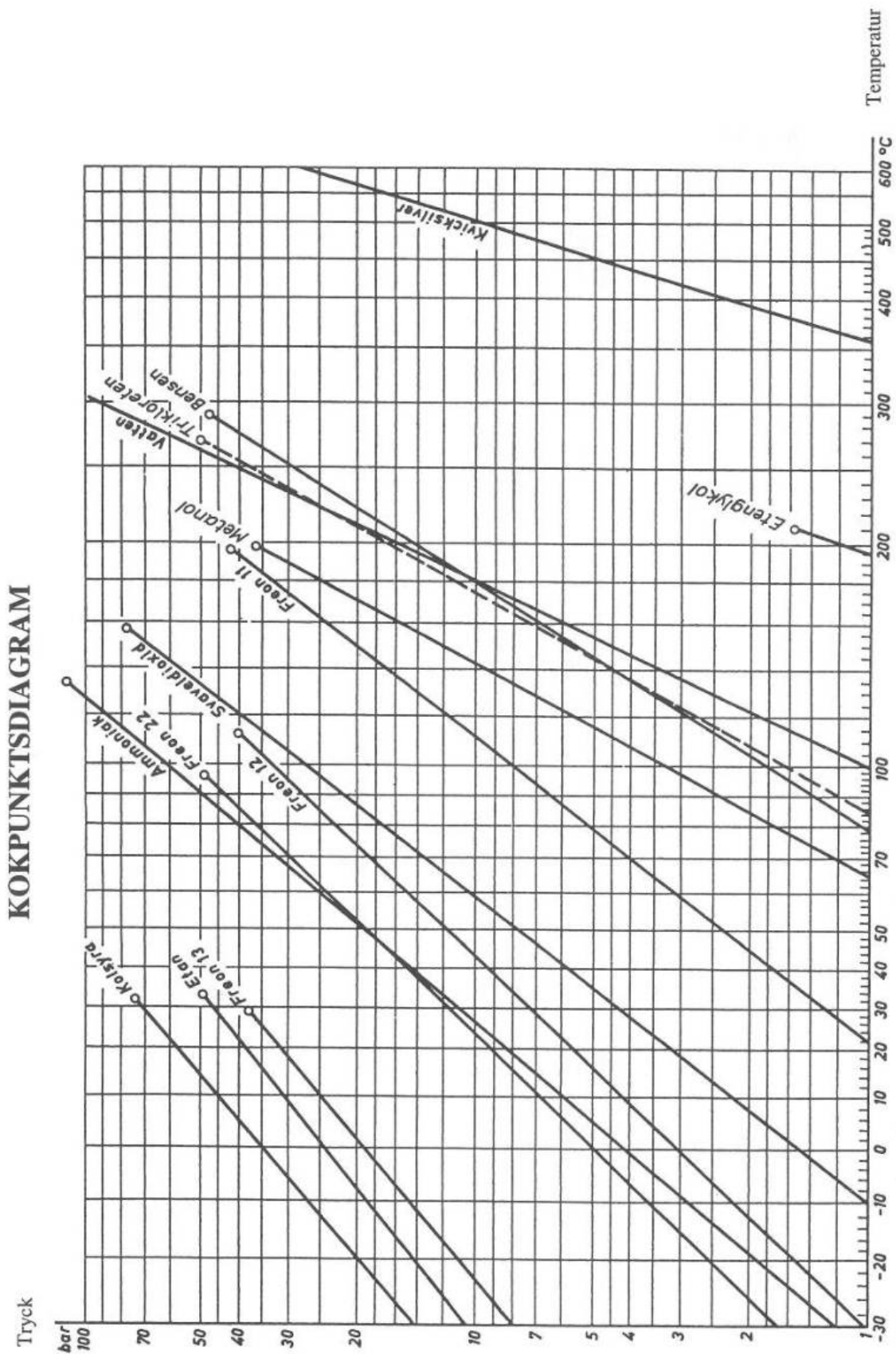
7. Hur stor andel av de företagare som inte gjort någon semesterresa under ett år angav förvärvsarbete som ett skäl?

A 20 procent
 B 40 procent
 C 55 procent
 D 75 procent
 E 90 procent

8. Vilken socioekonomisk grupp avses?

Drygt 60 procent hade varit på semesterresa en vecka eller längre. De som inte gjort någon semesterresa under ett år angav skälet "Pengarna gick till annat" i ungefär samma utsträckning som samtliga tillfrågade.

A Ej facklärda arbetare
 B Facklärda arbetare
 C Lägre tjänstemän
 D Tjänstemän på mellannivå
 E Företagare

Diagrammet visar hur ett antal ämnens kokpunkter varierar med det omgivande trycket.

1 bar motsvarar ungefärligt normalt lufttryck

2 bar = 1 bars övertryck

Exempel: Vatten kokar vid 160°C om det omgivande trycket är 6 bar, dvs. vid 5 bars övertryck.

9. Om lufttrycket är normalt, vilket av följande ämnen har då högst kokpunkt?

- A Bensen
- B Trikloret
- C Metanol
- D Freon 11
- E Svaveldioxid

10. Vid vilken temperatur kokar svaveldioxid om övertrycket är 2 bar?

- A 18°C
- B 10°C
- C 0°C
- D - 8°C
- E -10°C

STOCKHOLMS SJUKVÅRD 1992

Vårdplatser, vårddagar, intagna och beläggning i sluten vård inom Stockholms läns landsting 1992. Materialet är uppdelat på vårdgrenar (fet stil) och specialiteter/sjukvårdsområden inom dessa. Antal och procent.

	Vårdplatser		Vård- dagar	Intagna		Belägg- ning, %
	Fasta den 31 dec	Medeltal belägnings- bara/dag		Totalt	varav akut, %	
Medicinsk vård	2 179	1 887	648 680	92 944	70	94
Internmedicin	1 119	998	368 245	61 821	82	101
Lungmedicin	129	108	39 775	3 619	53	96
Hud- och könssjukvård	36	34	11 879	713	29	96
Infektionssjukvård	243	188	54 835	6 641	53	87
Njurmedicin	85	28	9 397	727	56	93
Neurologi	239	231	80 799	7 945	62	97
Endokrinologi	31	31	6 858	961	23	-
Kardiologi	24	24	8 477	1 679	30	96
Reumatologi	81	79	21 879	1 789	33	94
Onkologi	135	109	35 498	6 814	20	77
Allmän rehabilitering	57	57	11 038	235	-	85
Kirurgisk vård	2 558	2 275	694 481	142 034	58	84
Allmänkirurgi	873	785	248 095	44 979	60	89
Ortopedi	450	392	125 509	21 798	50	88
Urologi	184	157	46 681	9 047	24	83
Neurokirurgi	74	59	17 674	2 754	29	80
Plastikkirurgi	58	46	15 056	2 823	5	74
Handkirurgi	16	9	2 189	1 098	34	94
Thoraxkirurgi	52	48	15 851	1 802	8	92
Barnsbörd	387	369	115 736	28 308	97	87
Gynekologi	268	246	66 897	15 665	41	77
Ögonsjukvård	38	36	9 111	2 439	17	68
Öron-, näs- och halssjukvård	158	128	31 682	11 321	29	73
Barnsjukvård	441	398	127 547	20 643	72	91
Barnmedicin	307	270	93 568	15 516	76	96
Barnkirurgi	62	71	19 817	4 748	62	80
Barn- och ungdomspsykiatri	72	57	14 162	379	49	76
Psykiatrisk vård	3 084	2 884	1 007 997	22 455	68	90
Norrtälje SO	18	18	10 991	161	-	-
Danderyds SO	476	455	156 584	2 576	45	90
Nordvästra SO	356	346	102 594	3 118	76	84
Västra Stockholms SO	476	446	163 951	1 432	82	100
Centrala Stockholms SO	494	502	159 422	4 063	74	86
Södra Stockholms SO	579	541	173 022	5 807	91	85
Sydöstra SO	82	86	59 829	836	42	102
Huddinge SO	429	316	118 794	3 732	78	92
Södertälje SO	174	174	62 810	730	49	-
Somatisk långtidsvård	1 673	1 666	559 553	16 143	3	89
Akutsjukhus	408	420	141 468	3 738	1	92
Långvårdssjukhus	927	920	296 826	9 097	4	87
Enskilda sjukhem	338	326	121 259	3 308	-	-
Övrig verksamhet	21	21	7 521	1 064	-	-

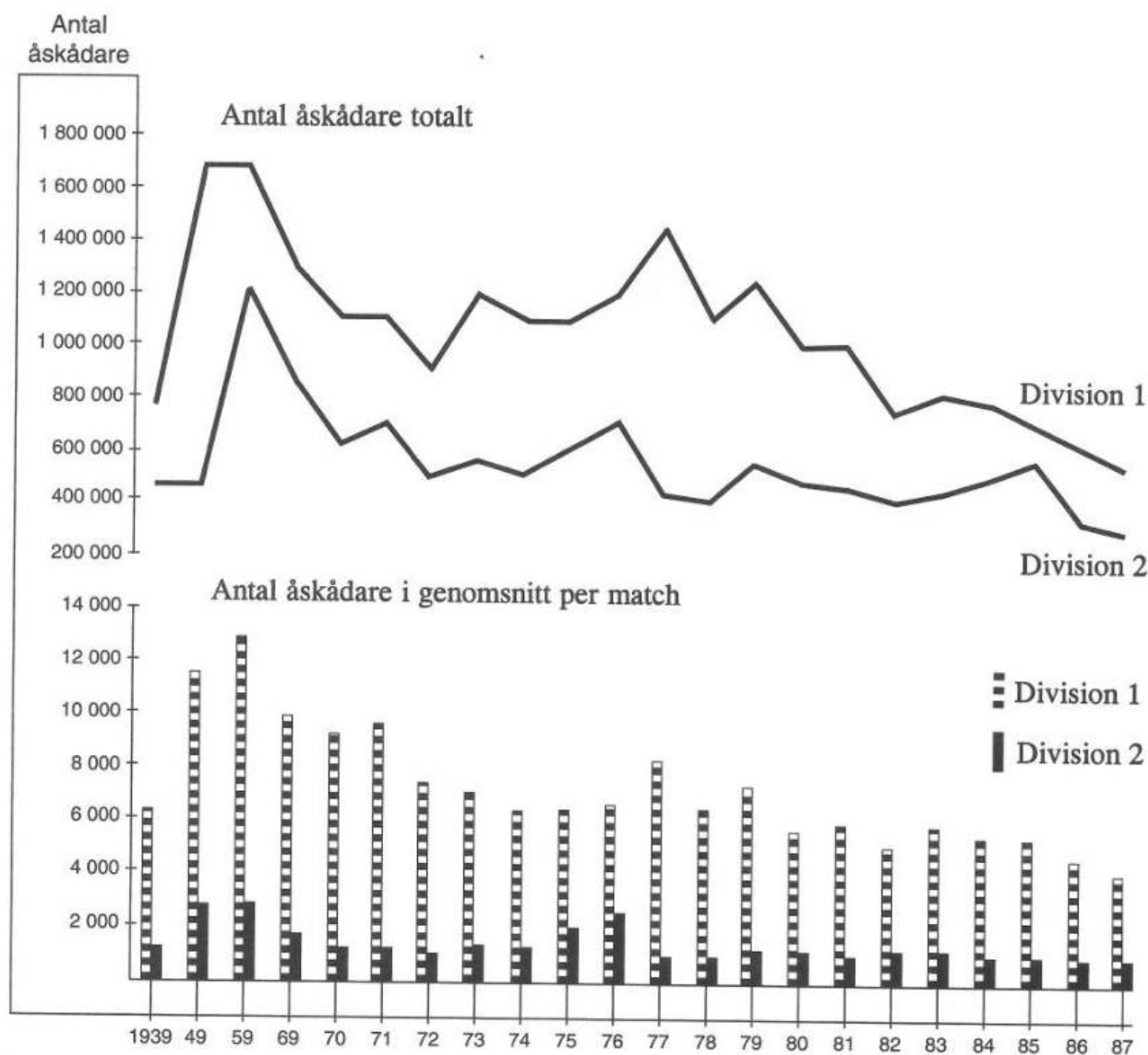
11. Hur många fasta vårdplatser fanns i den slutna vården inom Stockholms läns landsting den 31 december 1992?

A 9 000
B 9 500
C 10 000
D 10 500
E 11 000

12. Hur många patienter togs 1992 in akut inom den vårdgren där andelen akut intagna var som störst?

A 15 000
B 21 000
C 27 000
D 51 000
E 82 000

FOTBOLLSPUBLIK I SVERIGE

Åskådare vid fotbollsmatcher i division 1 och 2 åren 1939, 1949, 1959 samt 1969-1987. För respektive år visas antal åskådare totalt och i genomsnitt per match.

13. Vilket år avses?

Det genomsnittliga antalet åskådare vid fotbollsmatcher i division 2 var större än 2 000 och det sammanlagda antalet åskådare vid matcher i division 1 och 2 var cirka 1,9 miljoner.

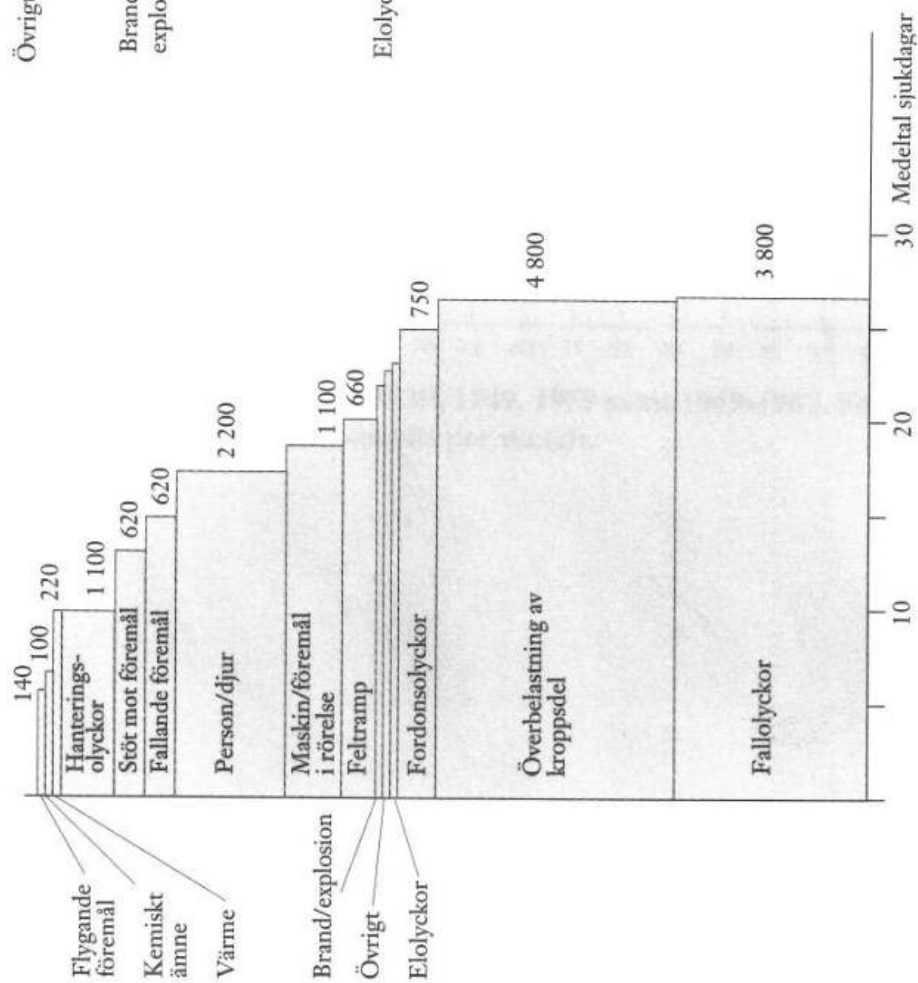
- A 1949
- B 1959
- C 1969
- D 1975
- E 1976

14. Med hur många procent hade division 2-matchernas totala antal åskådare minskat 1987 jämfört med det år när division 2-matcherna hade sitt största totala antal åskådare?

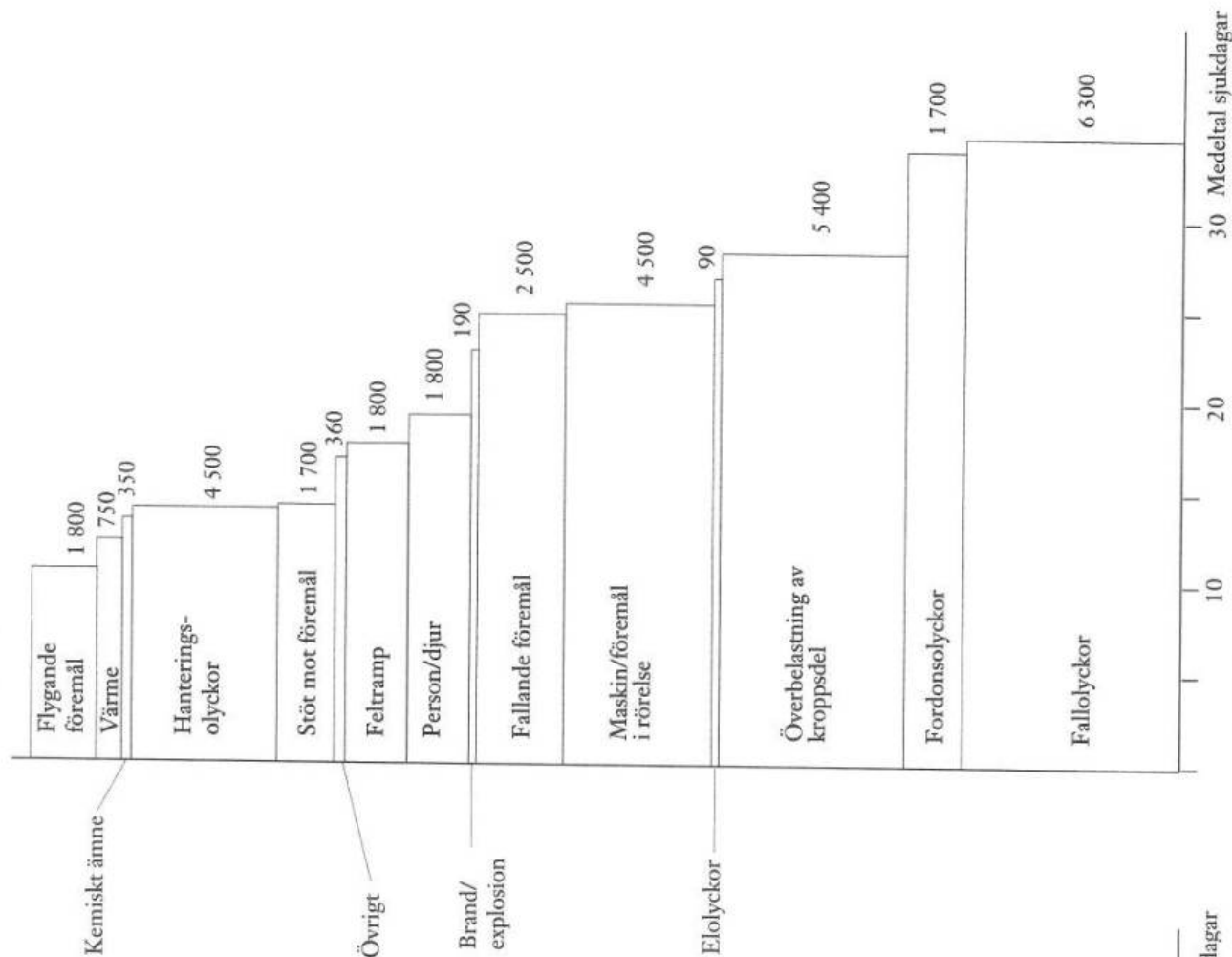
- A 30 procent
- B 50 procent
- C 60 procent
- D 75 procent
- E 85 procent

OLYCKSHÄNDELSE I ARBETET

Diagrammen visar antalet arbetsolyckor som drabbat kvinnor respektive män 1992 och medeltalet sjukdagar för varje typ av olyckshändelse. Det totala antalet sjukdagar orsakat av respektive typ av olyckshändelse = antalet olyckor x medeltalet sjukdagar.

Det totala antalet arbetsolyckor bland kvinnor 1992 (=16 300) fördelat efter typ av olyckshändelse.

Det totala antalet arbetsolyckor bland män 1992 (=33 700) fördelat efter typ av olyckshändelse.

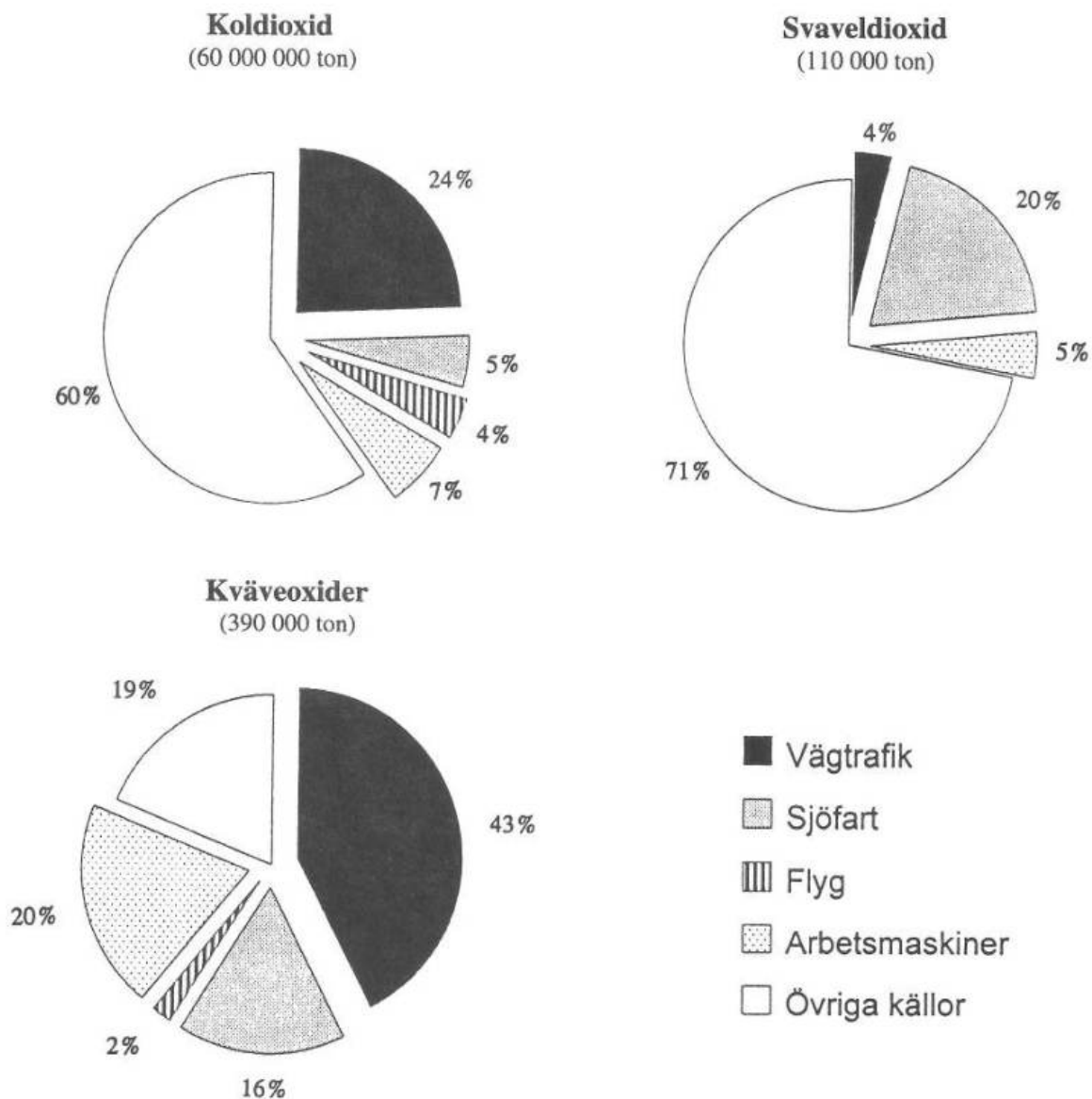
15. Hur många sjukdagar sammanlagt orsakades av olyckstypen "Överbelastning av kroppsdel"?

A	25 000
B	27 500
C	125 000
D	250 000
E	275 000

16. Hur stor andel av det totala antalet arbetsolyckor bland kvinnor kunde hänföras till de tre vanligaste olyckstyperna bland kvinnor?

A	2/5
B	1/2
C	2/3
D	3/4
E	4/5

MILJÖFARLIGA UTSLÄPP AV TRE ÄMNE 1991

Olika källors andel av utsläppen av koldioxid, svaveldioxid och kväveoxider i Sverige 1991.

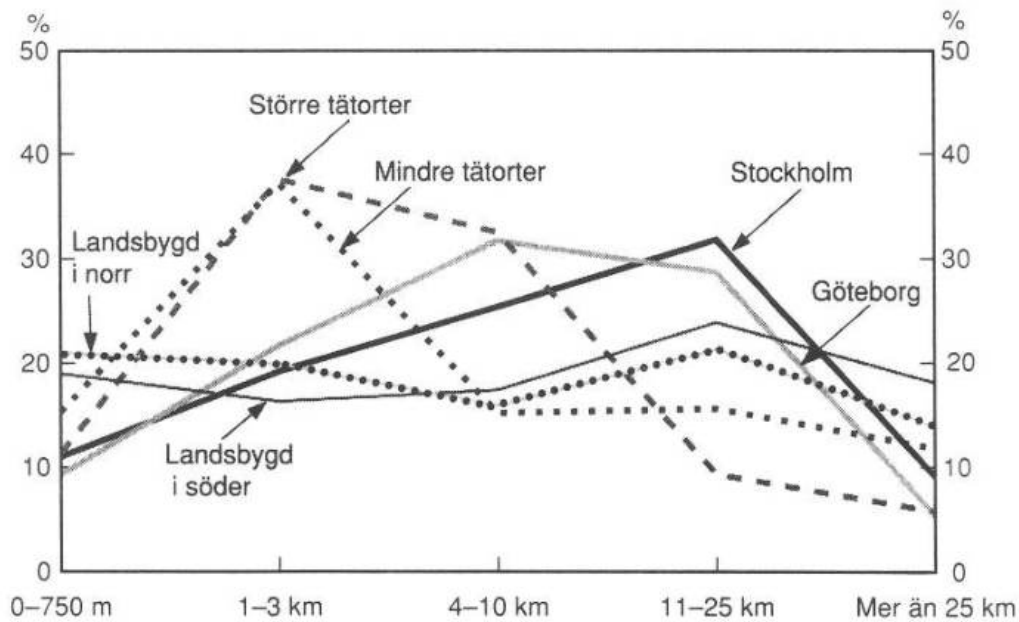
17. Hur många ton omfattade sjöfartens utsläpp av kväveoxider jämfört med dess utsläpp av svaveldioxid?

- A Hälften så många ton
- B Lika många ton
- C Dubbelt så många ton
- D Tre gånger så många ton
- E Fyra gånger så många ton

18. Vilket av nedanstående utsläpp var ungefär lika stort, i ton räknat, som utsläppet av svaveldioxid från "Övriga källor"?

- A Vägtrafikens utsläpp av koldioxid
- B Vägtrafikens utsläpp av kväveoxider
- C Sjöfartens utsläpp av koldioxid
- D Flygets utsläpp av kväveoxider
- E Arbetsmaskinernas utsläpp av kväveoxider

RESOR TILL OCH FRÅN ARBETET

Sysselsatta personer inom olika tätortsregioner procentuellt fördelade efter avstånd till arbetsplatsen år 1990-91.

Sysselsatta personers färdssätt till och från arbetsplatsen år 1990-91 i olika tätortsregioner och vid olika avstånd till arbetsplatsen. Procent samt antal i tusental.

	Går	Åker bil	Åker kollek- tivt	Cyk- lar	Annat t.ex. moped, mc	Sum- ma %	Antal i den vuxna be- folkningen (tusental)
Tätortsregion							
Stockholm	9	40	43	6	1	100	717
Göteborg	10	52	29	8	2	100	257
Större tätorter	12	49	13	25	1	100	927
Mindre tätorter	10	56	7	26	1	100	787
Landsbygd i söder	7	69	9	14	1	100	1 045
Landsbygd i norr	13	69	6	12	1	100	346
Avstånd till arbetsplatsen							
0-750 meter	58	12	1	28	1	100	420
1-3 km	13	41	8	37	1	100	1 173
4-10 km	0	65	21	12	1	100	1 005
11-25 km	0	71	27	1	1	100	924
Mer än 25 km	0	77	22	0	1	100	519
Samtliga	10	56	16	17	1	100	4 081

19. Hur många av de sysselsatta i Stockholm åkte kollektivt till och från arbetsplatsen?

- A 28 000
- B 31 000
- C 43 000
- D 287 000
- E 308 000

20. Andelen sysselsatta personer med 4-10 kilometer till arbetsplatsen var lika stor i en av regionerna som i landet som helhet. Vilken var denna region?

- A Stockholm
- B Göteborg
- C Större tätorter
- D Landsbygd i söder
- E Landsbygd i norr

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 3

DELPROV 5

NOG a

Anvisningar

Provet innehåller 22 uppgifter

Varje uppgift innehåller en fråga markerad med fet stil. Uppgiften kan även innehålla viss information. Därefter följer två påståenden, (1) och (2), som också innehåller information. Din uppgift är att avgöra hur mycket information, utöver den som anges i inledningen, som behövs för att besvara frågan. Pröva de olika svarsförslagen noggrant innan du besvarar frågan.

A i (1) men ej i (2) =	Den information som ges i (1) är tillräcklig. Enbart informationen i (2) räcker inte till.
B i (2) men ej i (1) =	Den information som ges i (2) är tillräcklig. Enbart informationen i (1) räcker inte till.
C i (1) tillsammans med (2) =	För att få tillräcklig information <i>måste</i> man använda både påstående (1) och (2). Enbart (1) eller enbart (2) ger ej tillräcklig information.
D i (1) och (2) var för sig =	Antingen (1) eller (2) kan användas, eftersom båda var för sig innehåller tillräckligt mycket information.
E ej genom de båda påståendena =	Inte ens genom att nyttja både (1) och (2) kan man få tillräcklig information.

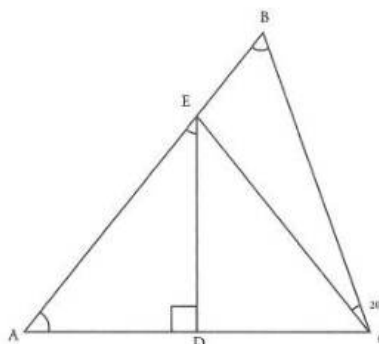
Övningsexempel

ED är mittpunktsnormal till AC, dvs. är vinkelrät mot AC och delar denna sträcka i två lika stora delar.
Hur stor är vinkeln ABC?

(1) Vinkeln CAB är 52° (2) Vinkeln AED är 38°

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)**
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

Eftersom vinkelsumman i en triangel är 180° räcker informationen i påstående (1) för att besvara frågan. Information i påstående (2) är också tillräcklig. Eftersom båda påståendena var för sig innehåller tillräcklig information är svarsförslag **D** rätt.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt. Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **22 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. På marken ligger 3 stenar; A, B och C. **Vilken sten väger mest?**

- (1) A väger 20 procent mer än C. Viktskillnaden mellan B och C är större än den mellan A och C.
- (2) C väger 1 kg mindre än A. B väger 2 kg mer än A.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

2. Indextal används för att visa förändring över tid. I februari 1985 var prisindex för en vara 72,9 procent högre än det var i februari 1980 (index=100). **Hur mycket kostade varan i februari 1989?**

- (1) Priset på varan i februari 1980 var 37,60 kronor, vilket var hälften av vad varan kostade i februari 1987.
- (2) I februari 1989 hade priset på varan stigit jämfört med februari 1987 och var 1,25 gånger högre än i februari 1985.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

3. A, B, C och D är fyra tal. Vilket av talen är störst?

- (1) $B < C$
 (2) $B < D < A$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

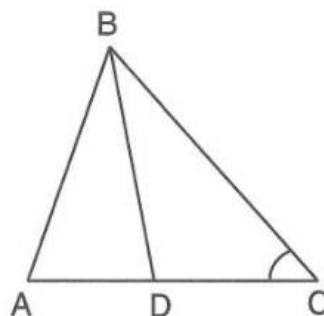
- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

4. BD är bisektris till vinkeln ABC, dvs. den delar vinkeln mitt itu. Vinkeln BCA är 50° . Hur stor är vinkeln CBA?

- (1) Vinkeln DBC är 30° .
 (2) Vinkeln BDA är 80° .

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

Figuren syftar endast till att illustrera problemet. Mätning i figuren utgör ej information för lösningen.

5. Varje dag dricker Bitte en halv liter standardmjölk (500 g) och Kalle en halv liter lättmjölk (500 g). **Hur mycket mindre fett i gram får Kalle i sig under 365 dagar jämfört med Bitte om man bara tar hänsyn till denna mjölkkonsumtion?**

- (1) Standardmjölken innehåller 6 gånger så mycket fett som lättmjölken.
(2) En liter standardmjölk innehåller 30 g fett.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

6. En tankmuff förhindrar bensinånga att komma ut i luften vid tankning. **Hur stor andel av den bensin som en normalbilist tankar kommer ut i luften om inte bensinmunstycket har tankmuff?**

- (1) När en normalbilist tankar bilen utan tankmuff kommer 998,2 promille av bensinen inte ut i luften som bensinånga.
(2) En normalbilist tankar 1 500 liter bensin per år.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

7. År 1982 började man tillverka femöringar av mässing. Därigenom sjönk tillverkningskostnaden med 1,2 öre per mynt. **Hur många femöringar tillverkades år 1983?**

- (1) Före år 1982 kostade en femöring 8,8 öre att tillverka.
- (2) Genom att man övergick till femöringar av mässing sparade Myntverket 600 000 kr år 1983.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

8. Mellan kl. 12.00 och 12.15 anlände ett visst antal bilar till en parkering medan inga bilar körde därifrån. **Hur många bilar stod på parkeringen kl. 12.00?**

- (1) Mellan kl. 12.00 och 12.15 anlände 8 bilar till parkeringen och därmed var $\frac{2}{3}$ av platserna upptagna.
- (2) Klockan 12.15 hade parkeringen plats för ytterligare 18 bilar.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

9. Hur lång sträcka har minutvisarens spets på en kyrkklocka förflyttat sig under sju minuter?

- (1) Ett varv runt klockan är 360° .
(2) En minut motsvarar $1/60$ varv.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

10. X är ett tal. Vilket är talet X?

- (1) Produkten av X och 2 är lika med kvoten mellan 168 och 14.
(2) Om man dividerar 25,5 med 17 får man ett tal som är $1/4$ så stort som X.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

11. I en fotbollsserie ska varje lag möta övriga lag två gånger. **Hur många matcher spelas sammanlagt i serien?**

- (1) Lagen möter varandra en gång hemma och en gång borta.
(2) I serien finns det sammanlagt 14 lag.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

12. I två akvarier, X och Y, finns ett antal fiskar. Vid ett tillfälle flyttades några fiskar från X till Y. **Hur stor andel av det totala antalet fiskar fanns i akvarium Y efter denna omflyttning?**

- (1) Antalet fiskar i akvarium Y ökade med $1/15$.
(2) Antalet fiskar i akvarium X minskade med 20 procent.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

13. Två motionslöpare, Cesar och Rudolf, sprang en sträcka på 12 km. Rudolf fick ett försprång på två minuter. **Vem kom först i mål?**

- (1) Rudolf sprang de tre första kilometrarna på 15 minuter. På den återstående sträckan höll han en genomsnittstid av 5 minuter per kilometer.
- (2) Cesar sprang förbi Rudolf vid fyra kilometer, men tröttnade mot slutet och sprang de sista två kilometrarna på sammanlagt 15 minuter.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

14. X och Y är heltal större än noll. **Bestäm värdet av $Y^2 - X^2$.**

- (1) $2X + Y = 12$
(2) $Y = 2X$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

15. I en dunk finns det 20 kg sockerlösning (socker och vatten). Dunken ska fyllas på med ytterligare vatten så att sockerhalten blir 20 viktprocent. **Hur många kilogram vatten ska hällas i dunken?**

- (1) Innan nytt vatten hälls på är sockerhalten 25 viktprocent.
(2) Innan nytt vatten hälls på finns det 15 kg vatten i dunken.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

16. En prognos av befolkningstillväxten i Sverige utgår ifrån antagandet att den procentuella tillväxten per år är konstant. Den 1 januari 1988 hade Sverige 8 393 000 invånare. **Hur många invånare beräknas Sverige ha den 1 januari 2000 enligt denna prognos?**

- (1) Med den antagna procentuella tillväxten och med 1988 som utgångspunkt fördubblas Sveriges folkmängd på 693 år.
(2) Enligt prognosen antas den årliga befolkningstillväxten i Sverige vara 0,10 procent.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

17. En springpojke skulle köpa frimärkshäften som kostade 10 respektive 6 kronor. **Hur mycket pengar hade han med sig för frimärksköpet?**

- (1) Pengarna räckte inte till 3 tiokronorshäften och 4 sexkronorshäften. Det skulle bli pengar över om pojken köpte 2 tiokronorshäften och 5 sexkronorshäften.
- (2) Så småningom kom pojken på ett sätt att köpa både tiokronorshäften och sexkronorshäften så att pengarna räckte precis på öret.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

18. Ett cykellopp kördes på en bana där 75 km av underlaget var asfalt och 25 km oljegrus. **Hur stor andel av den totala körtiden använde cyklist A på den del av banan där underlaget bestod av asfalt?**

- (1) Cyklist A:s medelhastighet var dubbelt så hög på asfalt som på oljegrus.
- (2) Cyklist A:s sammanlagda körtid var 2,5 timmar.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

19. Erik har satt en granplanta och en tallplanta vars sannolikheter att överleva är oberoende av varandra. Sannolikheten att båda plantorna klarar sig över den första vintern är 0,72. **Hur stor är sannolikheten att granplantan överlever den första vintern?**

- (1) Granplantan har 12,5 procent högre sannolikhet än tallplantan att överleva den första vintern.
- (2) Sannolikheten att tallplantan överlever den första vintern är 0,8.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

20. Ett flygbolag med 15 plan skulle föryngra sin flygplansflotta varvid två alternativ diskuterades. **Vilken var flygplanens medelålder före föryngringen?**

- (1) Det ena alternativet innebar att man skulle sälja tre plan som tillsammans var 105 år och två plan som vardera var 40 år. Medelåldern för de kvarvarande planen skulle då bli 8,5 år lägre.
- (2) Det andra alternativet innebar att man skulle sälja ett plan som var 40 år och köpa in fyra plan som vardera var 2,5 år. Medelåldern för planen skulle då bli fem år lägre.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

21. Två kulor, A och B, är av samma material och en av dem är ihålig. **Vilken?**

- (1) Kula A väger 356 g och har mindre volym än kula B. Kula B väger mer än kula A.
- (2) Kula B väger 538 g och volymen är 75 cm^3 . Kula A väger mindre än kula B.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

22. På en bilparkering finns ett antal handikapplatser. **Hur många handikapplatser finns det?**

- (1) 15 av parkeringens 20 platser är upptagna. $\frac{2}{3}$ av handikapplatserna är lediga.
- (2) $\frac{1}{4}$ av parkeringens platser, vilket motsvarar 5 st, är lediga. Av de lediga platserna är 40 procent handikapplatser.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 4

DELPROV 7

ELF f

Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Detta prov innehåller ett antal engelskspråkiga texter av olika längd.

Till varje text hör en eller flera uppgifter, var och en med fyra svarsförslag. Endast ett är rätt, nämligen det som passar **bäst** i det givna sammanhanget.

Observera att du ska lösa uppgifterna med ledning av den information som ges i respektive text.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **20 uppgifter**.

PROVTID: 35 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

THE GHOST OF MAIDEN LANE

The London theatres are awash with ghosts. Most of them are strange wraiths from the past about whom very little is known, but the ghost of Maiden Lane was very much a flesh and blood person and a most appealing one. Athletic, stylish and handsome—an actor par excellence—William Terriss (1847 - 1897) died in melodramatic circumstances, oddly fitting really for a man who made his fame and fortune performing melodramas. Terriss always played the hero. Popular with his contemporaries he was known as 'Breezy Bill' which may have had something to do with the fact that he was formerly a sailor before the acting bug bit him, at the age of twenty. Like many a young actor, he expected immediate stardom. When he didn't get it, he decided to give up. Thinking he would rather not be too near the centre of London, he packed up his traps and with his wife, Amy, left for the Falkland Islands. Why he went to such lengths I am unable to ascertain, but he didn't totally enjoy life as a sheep farmer, returning to England with Amy and his baby daughter Ellaline in 1873. He went back to the theatre where this time he became a hit—working with Ellen Terry and Henry Irving, and eventually starting his own company at the Adelphi Theatre.

Life was good for William Terriss, the idol of London if ever there was one. A man without an enemy in the world he possessed a charm and a smile which women could not resist and all men envied.

It was in *One Of The Best*, a play written by his son-in-law, that Terriss engaged a super by the name of Richard Prince. He was not a prepossessing character, being short of

stature, with a slight cast in his right eye and a heavy dark moustache. He had procured the engagement through the influence of a female relative—a frequenter of the notorious Empire promenade—who was on intimate terms with one of the principal actors at the Adelphi. This actor, as a practical joke, had persuaded Prince that he had great talent and the makings of a star—similar to his boss William Terriss. He even went so far as to get a copy of the script so that Prince could learn the leading role in the event of something happening to Terriss. Prince became obsessed with the idea of taking over the part and was shattered when the run came to a close and he was thrown out of work.

Short of cash, Prince applied to the Actors' Benevolent Fund for relief, but his application was turned down by the chairman—a man called Terry. Prince assumed that this was William Terriss and his fury knew no bounds. He went to Terriss asking for a loan, who, suspecting nothing, gave him a sovereign out of his own pocket. With the sovereign, Prince went to the ironmonger's and purchased a kitchen knife. Then at dusk, he made his way to Maiden Lane and waited in the shadows for Terriss to arrive at the Adelphi for the evening's performance.

As Terriss arrived laughing and talking with a friend, Prince leapt out from the darkness and plunged the knife into the actor's heart. William Terriss died instantly without uttering a word.

His ghost is said to walk down Maiden Lane as far as Covent Garden Tube Station. I've never seen William Terriss on his evening perambulations, but I know people who say they have!

Aline Waites, Plays and Players, February 1994

1 What happened to William Terriss after his return to London?

- A He founded a new theatre with two partners
- B He and his wife had a daughter
- C He became a very successful actor
- D He wrote a popular play

2 What is said about Richard Prince?

- A He had great charm
- B He had married William Terriss's daughter
- C He was not very charismatic
- D He was a talented actor

3 How did Richard Prince get his theatre engagement?

- A He studied his favourites and imitated them
- B One of the great actors believed in him
- C He was very like William Terriss
- D A woman helped him

4 What happened when Richard Prince did not get the role he had set his heart on?

- A He tried to get financial help
- B He made up his mind to take over the theatre
- C He tried to get another job as an actor
- D He was offered other work at the theatre

5 Why was Richard Prince so angry with William Terriss?

- A William Terriss had not kept his promise to give him a part in a play
- B Richard Prince had confused him with someone who had treated him badly
- C William Terriss had refused to grant him a loan he had asked for
- D Richard Prince had been told that William Terriss wanted to do him harm

DAUGHTERS OF THE GREAT DEPRESSION

A review of a book by Laura Hapke

THE Great Depression created immense hardship for millions of Americans, bequeathing a legacy of impoverished expectations that stunted an entire generation. Because masculine identity in the United States is so closely bound to work, this economic cataclysm has been viewed as a crisis that affected male workers. Overlooked, and often erased from history, are the 11 million women—a quarter of all American women—who worked outside the home.

Ever since the American Revolution, women have encountered enormous opposition in the paid labor force, especially during periods of economic contraction that starkly expose the cultural biases against women workers. In this carefully researched and detailed study, Laura Hapke, a professor of English at Pace University, examines the conflicts and tensions centering on the lives of women wage earners in the Depression.

In the 1920's, women optimistically ventured to work outside the home, but the collapse of the economy reversed the progress working women had made. Ironically, during the Depression when more women than ever needed to support themselves or their families, female wage earners were often depicted as harridans who were out to steal men's jobs: if not as harpies, harlots or bad mothers, at best as office helpmates to powerful men. But as Ms. Hapke points out, "In reality, only rarely did women and men compete for the same jobs. Nor did firing women insure men access to jobs; it only contributed to the downfall of households supported by women."

The vehement debates of the 1930's between the traditionalists who promoted the back-to-the home movement and the radicals who sought to merge the cause of working women with that of workers in general continue today. The fiction of the Depression era documents the collective guilt felt by women wage earners,

whether they were stenographers, teachers, nurses, domestics or workers on an assembly line. Even radical writers like Tillie Olsen, Meridel Le Sueur and Agnes Smedley had difficulty envisioning a woman in command of the material circumstances of her life. Ms. Hapke argues that instead of insisting on equal opportunity and compensation, they undercut the needs of women who worked outside the home by portraying them more as overburdened mothers than as workers who deserved respect for their ability to earn a wage.

In spite of all of the forces that tended to submerge the working woman, at least one novel with a powerful female protagonist became a best seller. As a resourceful and resilient woman who emerges from social and economic chaos in command of her considerable abilities, Scarlett O'Hara in Margaret Mitchell's *Gone With the Wind* helped to subvert the ideology of domestic femininity.

Set in the Civil War and Reconstruction periods, Mitchell's novel provided a historical distance that allowed readers to identify safely with a heroine who prevails despite epic odds. Ms. Hapke writes that the popularity of *Gone With the Wind*, which won the Pulitzer Prize the year after it was published in 1936, signaled the desire of a generation of women to pursue a life that encompassed work as well as love.

With the onset of World War II and the opportunities for employment in munitions factories, on airplane assembly lines and in shipyards, women entered the work force in unprecedented numbers. As soon as the troops came home, however, women were once again urged to embrace the ideal of domestic femininity. Cultural constructions of gender roles continue to be powerfully affected by economic conditions. Ms. Hapke gives us a probing analysis of the way this process shaped the lives of Depression-era Americans.

Wendy Martin, *The New York Times Book Review*, February 4th, 1996

- 6 What does the author tell us when discussing the Great Depression in the opening paragraph?
- A Women had to take what jobs they could get to provide for their children
 - B Little attention has been paid to the female wage earners
 - C What happened to the wives of men who were out of work has not been an important question
 - D Female workers may have come through the Great Depression better than male workers
- 7 What is Ms. Hapke's argument in paragraph 3 about women working outside the home?
- A They did not normally put male workers out of work
 - B They showed greater responsibility than male workers
 - C They had much lower wages than men doing the same work
 - D They worked so hard that they neglected their families
- 8 According to the text, how were working mothers depicted by most authors during the Depression?
- A As women with a bad conscience
 - B As women who felt out of place in their homes
 - C As women in conflict with their employers
 - D As women fighting for their rights
- 9 What does the reviewer suggest about the radical writers she mentions?
- A They wrote about wage earners in general, and not specifically about women
 - B They should be more respected for their radical and far-sighted views
 - C They did little to strengthen the self-confidence of working women
 - D They did not realize how hard it was for a mother to work outside the home
- 10 Why does the author mention *Gone With the Wind*?
- A It dealt with a period which had a lot in common with the Depression
 - B It illustrated what tragic consequences the Depression could have for a woman
 - C Its main character served as a model for many women
 - D It expressed an ideal promoted by the traditionalists
- 11 According to the text, what was the situation like for women after World War II?
- A They now began to choose typically male jobs
 - B Economic progress made it possible for them to work less
 - C Mothers working outside the home were now generally accepted
 - D They were no longer encouraged to work outside the home

And here are some shorter texts:

Ancient Cities

In past times, urban health hazards were considerable, for in addition to infectious person-to-person diseases transmitted—as childhood diseases usually are—by breathing in droplets of infectious matter sneezed or coughed into the atmosphere, ancient cities suffered from an intensified circulation of diseases transmitted through contaminated water supplies, plus a full array of insect-borne infections. In view of this, it is not surprising that cities could not maintain themselves demographically, but had to depend on migrants from the countryside to replenish the losses arising from epidemic and endemic diseases.

12 What is the author's *main* conclusion?

- A Immigration from the countryside improved health conditions in cities
- B Those who moved into the cities died in large numbers from various diseases
- C Growing immigration led to disease and poverty in cities
- D Without immigration cities would have experienced a population decrease

Mathematics

Mathematics is by nature a cumulative subject. Most of what was created millennia ago, both content and processes, is still valid today.

Exposing students to some of this development has the potential to enliven the subject and to humanize it for them.

13 What is concluded about mathematics?

- A Today's mathematics is very different from that of ancient times
- B The more you study mathematics, the more you realize how difficult it is
- C Mathematics is made more interesting if you study its history
- D In recent years mathematics has distanced itself from modern life

Plague Vaccine

When pneumonic plague broke out in 1994 in the industrial city of Surat, Indian authorities did not have anti-plague vaccine that could be distributed immediately to those at risk. That is not surprising, given that the last known outbreak in India occurred in 1966. Some 40,000 doses of a 3-year-old vaccine made from killed bacteria—the only vaccine available—were sitting in the freezers of the government's Haffkine Institute in Bombay, but before distributing them, the authorities needed to test for potency and toxicity. For immediate distribution, health officials decided that buying quantities from Russia was “the quickest way out”.

But this desperate reaction to a public health emergency turned out to be practically useless. Only after the vaccine arrived—and the directions were translated into English—did Indian officials learn it was a live-attenuated vaccine, meaning it was made from a weakened version of the live plague bacterium, *Yersinia pestis*, and produces mild—but still very uncomfortable—symptoms of plague. “Because it packs such a wallop, it would not have been for general public use,” said one Indian specialist in the field.

14 Why did the government not use the vaccine they had?

- A They had very little vaccine in stock
- B They did not know what effects it would have
- C They had already decided to use a Russian vaccine
- D They knew it was too old to be useful

15 What are we told about the Russian vaccine?

- A It had some awkward effects on those vaccinated
- B It did not prevent people dying from the plague
- C It just eased the symptoms in people who were already ill
- D It was only meant to be used if other vaccines had proved inadequate

In the following text there are gaps which indicate that something has been left out. Study the four alternatives that correspond to each gap and decide which one best fits the gap. Then mark your choice on your answer sheet.

Women and the Discourse of Science

The discourse of modern science is replete with arguments and asides meant to demonstrate that only males have the intellectual, physical and psychological qualities necessary to do good science. Women just don't have the right stuff.

In the 19th century women were sternly warned that any effort to train their inferior brains, particularly in science, would lead to damage both to themselves and to their unborn children. "It cannot be emphasized enough," Max Planck said, "that nature herself prescribed to the woman her function as mother, and that laws of nature cannot be ignored under any circumstances without grave damage." Such damage would especially manifest itself in the following generation.

Women who managed to do science despite these injunctions were historically portrayed in language that ____16____ their accomplishments. Caroline Herschel, for instance, sister of William Herschel and an important astronomer in her own right, is described in one account as someone who took care of the "tedious minutiae that required a trained mind but would have consumed too much of Sir William's time."

Nowadays women's treatment in the public discourse of science is looking up. Rampant sexism appears to have expired, ____17____ occasionally there is an eerie echo of Planck's warning to those unborn generations. In September 1990, for instance, a respected chemist at the University of Alberta published a peer-reviewed article in the *Canadian Journal of Physics (CJP)* that blamed mothers who work for many of the ____18____ of modern society, including drug use, cheating and corrupt politics. While Max Planck's comments caused no stir whatsoever, the *CJP* paper led to a very public uproar. Nine issues later the ____19____ apologized, saying that the "article does not comprise science and has no place in a scientific journal."

That's progress for you, however slow it may sometimes seem in coming. We'll just have to ____20____ the pace a bit, for, as we all know, time waits for no woman.

Anne Eisenberg, Scientific American, July 1992

- 16 A reported
B exaggerated
C praised
D minimized
- 17 A and
B but
C so
D for
- 18 A differences
B achievements
C novelties
D problems
- 19 A authorities
B readers
C editor
D printer
- 20 A stop
B accelerate
C slow down
D examine

That is the end of the test. If you have time left, go back and check your answers.